Panait Istrati

Povestirile lui Adrian Zografi

Chira Chiralina

III - DRAGOMIR

Trecuseră patru ani din ziua în care Adrian ascultase, din gura lui Stavru, povestea Chirei. Cu toate cercetările şi silinţele pe care şi le dăduse pentru ca să poată întâlni pe nenorocitul limonagiu şi să-l încredinţeze de dragostea şi prietenia lui, nu izbutise să dea de el. Îl credea mort. Şi existenţa, atât de zbuciumată acum a neastâmpăratului nostru tânăr, îşi urmă destinul.

Dar destinul acesta îl slujea de minune, cel puţin în ceea ce-l interesa mai mult în viaţă: nevoia de a privi fără încetare în gheena sufletului omenesc. Şi cu toate că aceste gheene sunt rare şi grele de descoperit în cadrul de nepătruns al mulţimii fără de nume, Adrian ştia să le caute şi să le descopere. Câteodată le întâlnea din întâmplare.

Astfel, într-o seară de plictiseală chinuitoare, el îşi târa paşii grei pe strada Darb-el-Barabra din Cairo, unde se afla de vreo lună, şi intră într-o cafenea-restaurant evreo-românească, loc cosmopolit, cercetat de indivizi de toate condiţiile şi de toate moralităţile. Între clienţii domnului Goldstein nu era nici o afinitate sufletească — se bănuiau între ei şi adesea se dispreţuiau. Ceea ce-i aduna laolaltă era ştiuca umplută evreieşte şi ţuica românească. Adrian făcea ca ei, ori de câte ori avea cu

ce, şi în seara aceea avea. Dezgustul său însă pentru această ambianţă era vădit. Pentru a ocoli vreo întâmplare neplăcută, el se strecură cu ochii în pământ, până în fundul sălii, unde se adunau clienţii de mâna a treia şi unde mesele n-aveau feţe de masă. De acolo îi asculta şi-i cerceta pe ceilalţi muşterii.

“Câtă asemănare între omul acesta şi Stavru!” gândi el, în vreme ce mânca ştiuca, aruncând priviri piezişe spre cineva aşezat în profil în partea cealaltă a localului.

Sărăcăcios îmbrăcat, neras de-o lună, îmbătrânit, omul acesta şedea nemişcat, cu bărbia rezemată-n palmă, şi privea în neştire spre intrare, cu un pahar de ţuică dinainte. Avea în înfăţişarea lui acele stigmate respingătoare care produc dezgust. Totuşi, fără a bănui existenţa vreunui Stavru în Egipt, Adrian se simţi înduioşat pentru acest bătrân stingher, tăcut şi nepăsător. Ar fi voit să-l vadă la faţă, însă omul nu se clintea din loc, părea înţepenit.

Atunci, folosindu-se de obiceiul oriental care îngăduie oricui să cinstească pe orice necunoscut de teapa lui sau de mai jos, chiar şi numai aşa din senin, Adrian chemă chelnerul şi-l rugă să ducă, din partea lui, o ţuică omului care şedea în colţ. Asta trebuia să prilejuiască neîndoios un schimb de mulţumiri şi de urări. În loc de aşa ceva şi spre marea mirare a lui Adrian, necunoscutul refuză consumaţia, pe care n-o ceruse.

— E din partea domnului de colo, spuse chelnerul, arătând pe Adrian.

— Puţin îmi pasă, răspunse omul, fără să privească spre locul ce i se arăta.

Sunetul vocii însă îi ajunse lui Adrian pentru ca să recunoască pe Stavru. Se sculă, mişcat, şi-l apucă de umăr. Cu glasul tremurând, îi şopti la ureche, aşezându-se lângă el:

— E cu putinţă? Tu eşti? Aici?

— Ce nu ştiai? întrebă Stavru, la rândul său privindu-l bănuitor.

— Cum? făcu Adrian uluit. M-ai văzut intrând şi n-ai venit să mă îmbrăţişezi? Şi încă respingi cinstea pe care ţi-o trimit din simpatie? Ce-i cu tine? Te-ai făcut atât de ursuz, de când nu ne-am mai văzut?

— Aşa se întâmplă cu oamenii la bătrâneţe, mai ales când duc o viaţă ca a mea: simpatiile nu mai ţin...

— Dar eu nu-s nimic mai mult decât o simpatie pentru tine?

— Eu vorbesc de “trataţiile” astea din simpatie, sau de simpatia care poate încăpea într-un “pahar”... Cât despre tine...

— Ei? cât despre mine?

— Deocamdată e o deosebire: tu urci colina vieţii, pe când eu o cobor, iar între noi stă culmea. Şi-apoi... Stavru privi bănuitor împrejur şi tăcu.

— Nu ţi-e foame, Stavrule? întrebă Adrian cu dragoste.

— Da, mi-e cam foame.

— N-ai vrea să mănânci şi tu ştiucă umplută? Aici se găteşte minunat.

— Ştiucă, broască ori elefant, comandă ce poţi... dar fă o “cinste” mai acătării decât un păhărel de ţuică, pe care mi l-aş fi putut plăti singur, răspunse Stavru.

Şi cu un aer plictisit, îşi petrecu palma peste chipul zbârcit.

Cam după vreun ceas, înaintea unui pahar cu vin, în odaia lui Adrian — luminată de-o lampă cu gaz — şi încălzit de sinceritatea tânărului său prieten, Stavru ardea cele din urmă picături de untdelemn din candela sfântă care susţine sufletele celor pătimaşi.

— Acum, când ţi-am făcut cunoscută ultima şi bizara mea încarnaţie de negustor de piei de cloşcă, ştiu, dragă Adrian, că dacă nu m-ai vedea în halul în care sunt, te-ai grăbi să mă întrebi ce s-a mai întâmplat cu Chira, adică să-ţi povestesc istoria micului Dragomir de altădată. Dar pentru tine sunt gata iar cu mintea în vremurile acelea de mult trăite, deşi vei fi ştiind cât te doare când răscoleşti prin cuferele îndepărtatelor călătorii.

Când am scăpat de pe corabia lui Nazim-Efendi, la Constantinopol, trebuie să fi avut vreo cincisprezece ani. Tânăr, frumos, şi prost, eram îmbrăcat şi împopoţonat ca un fecior de prinţ. Numai hainele de pe mine trebuie să fi preţuit cât un cal arăbesc! Dară-mi-te ceasul, comandat pentru mine şi lucrat de ceasornicarul sultanului! Dar inelele, de care îmi erau pline toate degetele! Dar fesul cusut numai în fir de aur! Iar pe deasupra, multe lire turceşti, care îmi îngreunau buzunarele şi făceau să-mi cadă şalvarii. Aveam cu ce trăi zece ani, fără să mă obosesc să mişc măcar un deget.

Dar, pentru ca să trăieşti, nu-i de ajuns să ai numai avere. În suflet purtam o durere grea, şi în inimă închideam o naivitate şi mai apăsătoare — doi călăi care ajung să răpună repede o fire prea simţitoare. Durerea era şi dorul meu de Chira şi de mama, cele două fiinţe pierdute care îmi erau atât de trebuitoare în viaţă. Naivitate era zadarnica mea încredere că, odată liber, oamenii mă vor ajuta să le regăsesc. Iar pentru ca să pot da de ele, eram gata de orice jertfă.

Eram gata, fără să-mi dau seama, chiar şi la jertfirea trupului meu, viciat acum şi obişnuit cu noua lui stare, căci în viaţă te obişnuieşti cu totul, şi cu viciul mult mai uşor decât cu oricare altă treabă, care-ţi pare grea la început. Şi asta e atât de adevărat încât, captiv fiind, de câte ori nu-mi spuneam: “Ah! dacă Chira şi mama ar fi cu mine, n-aş dori să mai plec niciodată de aici!”

M-am simţit atât de fericit, când mă văzui scăpat ca prin minune din cuşca mea aurită, încât (Doamne, iartă-mă!) uitai şi de Chira şi de mama! Nu mă mai temeam de asupritorul meu. Corabia lui ridicase ancora chiar în clipa în care — printr-o imprudenţă a lui — izbutisem să pun piciorul pe ţărm. Şi multişor după asta, în revărsatul zorilor, alergând pe cheiul Bosforului, l-am blestemat în fel şi chip dându-i cu tifla:

— Du-te la toţi dracii! Împuţitură parfumată! Să dea Dumnezeu să înceapă o furtună tocmai când vei fi pe Marea Neagră şi să-ţi mănânce hoitul peştii adâncurilor! Amin!

După ce corabia blestemată a dispărut, în suflet mi se aprinse o bucurie fără seamăn. Începui să alerg încotro vedeam pe străzile murdare ale Galatei, călcând pe

coada nenumăraţilor câini râioşi, ciocnindu-mă cu vânzătorii de salep, dând peste cerşetorii orbi, şi răsturnând narghilelele fumătorilor de pe trotuar. Asta din pricină că cele ce vedeam şi neaşteptata mea libertate mă zăpăciseră cu totul. Trecătorii mă crezură nebun, iar un ceauş mă opri, fără să mă atingă, mă salută cuviincios, şi-mi spuse cu atâta politeţe, încât mă pufni râsul:

— Cuconaşule, nu vă supăraţi că îndrăznesc să vă spun, dar nu stă frumos pentru părintele dumneavoastră, beiul, cele ce faceţi! Care este ilustrul vostru nume? Unde este însoţitorul dumneavoastră?

— Ce-i acesta "ilustru" şi "însoţitor" îl întrebai, ridicându-mi şalvarii, care-mi căzuseră pe vine.

Şi fără multă vorbă, îi întorsei spatele. Un călăreţ fugea la trap, iar stăpânul calului alerga îndărătul lui, ţinându-se de coada calului. Asta-mi plăcu afară din cale, şi-o luai şi eu la goană, până mi se tăie răsuflarea.

Această primă zi de libertate a fost singura din vremurile acelea în care bucuria mi-a fost întreagă, fără cea mai mică grijă, întru nimic stingherită. Îmi venea să fac tot felul de năzbâtii deodată: să trec peste poduri, să mă duc la Cornul de Aur, să intru în lupanare unde dansau femei cu pântecele gol, să mă urc pe străzile în pantă care duc spre Pera. În sfârşit, mă hotărâi să mă plimb călare, şi alesei calul cel mai frumos. Stăpânul lui era cuviincios şi binevoitor. Mă ajută să încalec şi-mi scurtă scările după măsură. Băgând de seamă că nu mă pricep la călărie şi că nici nu prea ştiu încotro vreau să merg, mă învăţă cum să ţin frâul şi mă întrebă unde voiam să mă duc.

— Peste tot, i-am răspuns eu, înţepenindu-mă în scări.

— Peste tot? făcu el mirat, dar luminăţia-voastră n-ar putea să meargă deodată în toate părţile. Trebuie să vă alegeţi o ţintă.

— Dacă-i aşa, du-mă spre colinele cele ce se oglindesc în Bosfor.

Şi, mânat de el, mă îndreptai spre Ildiz-Kioşc şi Dolma-Bakce, care m-au fermecat şi mi-au umplut sufletul cu cele mai năstruşnice închipuiri. În timpul acestor lungi şi dulci ceasuri, vrăjit de legănările calului, care mergea la pas, şi de frumuseţile ce se perindau pe dinaintea ochilor mei, trupul, sufletul, întreaga mea fiinţă nu mai aparţineau lumii acesteia. Tot trecutul meu se topise. Uitasem cine eram... Uitasem şi de omul care conducea calul de căpăstru şi care nu crâcnea o vorbă, după cum nici eu nu-i puneam cea mai mică întrebare; şi tot timpul cât a ţinut această plimbare de neuitat, n-am deschis gura. Ca prin vis, simţii, într-un târziu, că se opreşte calul şi auzii o voce de nerecunoscut, mieunând parcă:

— Efendi, e târziu... Acuşi se înnoptează. Mi-e foame, după cum trebuie să-i fie şi calului. N-ar fi vremea să vă duc acasă?

Înţelesei că trebuie să descalec, şi mă dădui jos aproape zăpăcit. O senzaţie dureroasă între picioare, mă făcu să-mi pierd cumpătul şi mă aşezai la pământ.

— Voiţi să rămâneţi aici? mă întrebă omul.

Îi făcui un semn afirmativ cu capul şi scosei o liră turcească pe care i-o dădui. Ştiam că trebuie să

plătesc, dar n-aveam nici o idee despre valoarea banilor, nici despre aceea a celor trebuitoare în viaţă.

— Trebuie să-mi daţi trei cereci, îmi spuse el, poate aveţi mărunţiş.

Fără să-mi dau seama ce fac, vrui să-i mai dau două lire.

— Nu, efendi, mi-aţi plătit prea mult şi n-am de unde să vă dau restul.

— Nu-i nimic, păstrează tot! şoptii.

— Vai de mine, pentru banii aceştia ar trebui să muncesc o săptămână!

— Nu face nimic! Ia-ţi-i dumneata...

— În numele lui Allah, nu-mi trebuiesc! urlă el. Puternicul vostru părinte ar avea dreptul să-mi taie capul, de-aş face una ca asta! Nu, nu-mi trebuiesc!

Şi, deşertându-şi chimirul, îmi vărsă în braţe o sumedenie de cereci, beşlici şi metelici, ceea ce mi se păru nesfârşit de mult, apoi se plecă de nenumărate ori, încălecă şi dispăru.

Rămăsei singur pe pajiştea verde a unui drum curat şi frumos, care mergea de-a lungul unui canal. Privirea mea, aţintită asupra apei liniştite, sorbea setoasă vedenii de poveşti orientale: umbrele palatelor şi chiparoşilor pe care soarele ce apunea le culca pe luciul întunecat al Bosforului, iar mai încolo, cât cuprindeai cu ochiul, era o perindare nesfârşită de culori, aprinse, pete de aur şi de aramă, limbi de foc, mistuindu-se în depărtări, frânte de colinele cu crestele liliachii, răsturnate de oglindirea mării.

Cum, atât de frumos e pământul? Nici idee n-avusesem până atunci. Pentru întâia oară vedeam atâtea minunăţii...

Salonul mamei şi cuşca plutitoare a lui Nazim-Efendi umpluseră toată viaţa mea trecută. Atât de tare mă adâncii acum în beţia acestei zile strălucitoare şi mai cu seamă în visările sfârşitului ei crepuscular, încât se înnoptase când tresării, readus în simţiri de un cântec duios ce venea dinspre o luntre cu vâsle, care luneca încet, nu departe de mine. Unde eram? Unde aveam să mănânc? Unde să dorm? Şi unde era Chira, mama? Înspre ce inimă iubitoare urma să-mi îndrept paşii?

Mă pornii deodată într-un plâns în hohote, îmi răcnii tot pustiul sufletesc ce-l simţeam, şi lacrimi fierbinţi îmi inundară obrajii. Vâslaşul mă auzi şi cârmi spre mine, însă când fu la vreo doi metri de ţărm, îşi lungi gâtul, mă cercetă un minut, apoi se depărtă strigându-mi pe greceşte:

— Eeh! sufleţelule! Ce te boceşti aşa? Nu cred să fii atât de nenorocit, că doar te văd poleit cu aur! Din noaptea aceea, nu mă mai încred în oamenii cu vocea frumoasă.

Îmi ţipai singurătăţii toată durerea, toată jalea unei gingaşe adolescenţe, dată pradă nemiloasei vieţi. Nici aurul acesta care-mi îngreuia buzunarele, nici inelele scumpe care îmi împodobeau degetele, nici ceasul acela domnesc nu fură în stare să-mi dea vreun sfat, să-mi aducă vreo mângâiere. Valoarea lor se nărui în ochii mei. Aş fi dat totul, până şi cămaşa de pe mine, aceluia care mi-ar fi scos în cale nu pe Chira, nici pe mama, ci numai o şuviţă din părul lor, ea mi-ar fi dat mai multă putere decât tot metalul acesta blestemat,

mi-ar fi alinat inima mai mult decât toate nestematele acestea.

Îmi rezemam fruntea înfierbântată de fiecare copac al drumului întunecat ce ducea spre oraş, şi scoarţa fiecărui copac am scăldat-o cu lacrimile mele. Îi strângeam în braţe şi nepăsării lor repetam fără curmare:

— Mamă!... Măicuţă!... Chiro!... Surioară! Unde sunteţi? Eu am scăpat. Şi nu ştiu încotro s-apuc... Şi-i noapte... Şi pe-aci e atâta lume... atâţia oameni... Dar nu-i Chira, nu-i mama!

Deodată, la o cotitură, o lumină puternică îmi luă vederile. Doi “deschizători de cale”, cu pulpele goale şi cu făclii în mâini, trecură în goană, strigând:

— La o parte!

Abia am avut timpul să mă feresc din faţa unei caleşti luxoase care trecea, când un bici pocni şi simţii o arsură peste gât şi bărbie. Din vremea bătăilor tatei şi ale fratelui meu nu mai suferisem asemenea durere.

Mă ridicai bâjbâind. Drumul era acum şi mai întunecat ca înainte, şi o frică groaznică mă cuprinse. Începui să alerg cât mă ţineau picioarele, fără să scot o vorbă, temându-mă de propria-mi răsuflare şi de ţiuitul vântului în urechi. Într-un târziu începură să apară câteva case, apoi străzi curate, uliţi murdare, lume, negustori care ţipau, câini care abia se mişcau şi, în sfârşit, mă prăbuşii leşinat, undeva pe un maidan.

M-am trezit când un om a dat să mă ridice şi — la lumina lunii — zării un chip care parcă ar fi fost al lui Ibrahim, pescarul de raci de la Catagăţi. În aceeaşi clipă,

în sufletul meu se redeşteptă nădejdea de a regăsi pe Chira şi pe mama. Mă agăţai de gâtul omului aceluia, care mirosea a jeg şi a tutun şi strigai, cutremurat de plâns:

— Sunt nenorocit: le-am pierdut pe soră-mea şi pe mama! Ajută-mă să le găsesc şi-ţi dau toţi banii din buzunare, toate inelele, ceasul şi hainele de pe mine...

— În numele lui Allah, nu ţipa aşa! îmi şopti bătrânul, apăsându-mă peste gură, cu palma lui jilavă. Apoi, ridicându-mă, adăugă:

— Vino cu mine! Îl urmai. Abia atunci băgai de seamă că pe braţ, ducea un coş cu rahat, cu care de bună seamă îşi câştiga pâinea.

Merserăm mai bine de-o jumătate de ceas. El tăcea; eram cu desăvârşire pierdut. Niciodată, până în seara aceea, nu mă bălăcisem printr-atât noroi, niciodată nu-mi mai fusese dat să văd mahalalele atât de murdare, nici o sărăcie atât de cumplită. În sfârşit, el mă trase într-un fel de magherniţă, unde nu erau decât o saltea şi un urcior cu apă, ambele pe pământul gol. Atâta tot.

— Acum spune-mi ce-i cu tine! îmi zise el, lăsându-şi panerul şi aşezându-se turceşte pe marginea saltelei.

În mai puţin de un ceas, îi povestii toată istoria mea, pe scurt, dar toată, fără să-i ascund nimic, începând de când eram lângă mama, până când am fugit de pe corabie. El mă ascultă, fără să scoată un cuvânt. În sfârşit, se ridică în picioare:

— Culcă-te colo, îmi zise, arătându-mi salteaua. Asta-i tot ce-ţi pot spune în astă-seară.

Rămasei mirat, dar pe de-a-ntregul încredinţat că mă va ajuta să-mi regăsesc fiinţele dragi pe care le căutam.

Căzui ca un buştean şi adormii privindu-l pe binefăcătorul meu, care înlemnise într-un colţ, cu ochii aţintiţi asupra mea.

A doua zi mă deşteptai de cu noapte:

— Trebuie să plecăm...

— Ca să căutăm pe Chira? întrebai grăbit.

— Nu, copile, nu ca s-o căutăm pe Chira, dar pentru ca să nu ne mai întâlnim niciodată, căci aurul tău e piază rea. Sculele şi hainele tale sunt purtătoare de nenoroc. Allah să te aibă în paza lui!

Şi după ce încuie uşa, mă lăsă afară, depărtându-se cu panerul său de rahat.

Bătrânul acesta, împreună cu ceauşul, barcagiul şi stăpânul calului luat cu chirie, au fost singurii patru inşi, singurele fiinţe cinstite, cum multă vreme n-aveam să mai întâlnesc, iar această primă zi de libertate a fost singura la amintirea căreia putui să-mi mai dezmorţesc inima.

Cel dintâi pas pe care-l făcui din clipa aceasta mă duse de-a dreptul în prăpastie.

Părăsit într-un chip atât de crud, uluiala mea a fost aşa de mare încât — crezând că bătrânul e nebun — n-avui măcar putere să plâng, să deznădăjduiesc. Nu-mi venea să cred într-atâta răutate. Primul meu gând a fost să plec cât mai curând în căutarea unor oameni cu

inima mai bună. Viaţa m-aştepta la o cotitură, ca să mă servească de minune.

Nu-mi dau seama prin ce ciudăţenie copilărească îmi vârâsem în cap ideea fixă că maică-mea continua şi acum să-şi îngrijească ochiul în vreun spital din Stambul. Cu ea, îmi spuneam, trebuie să-mi încep cercetările. Cu gândul acesta înrădăcinat în creier, o pornii, întrebând pe trecători cam în ce parte era mijlocul oraşului. Toţi mă îndreptară spre Pera, unde ajunsei cu vreun ceas înainte de amiază.

Mi-era foame de nu mai puteam să mă ţin pe picioare. Căutai ceva de mâncare într-o uliţă laterală, de unde venea miros de friptură de oaie. Lângă colţ, înaintea unei prăvălioare, un om făcea vânt deasupra unui grătar, pe care se frigeau o mulţime de frigărui. Cu un piept arămiu şi păros, negustorul îşi întorcea marfa, se învârtea într-un picior, îşi da ochii peste cap şi striga cât putea:

— Kebab! Kebab!

Intrai în prăvălia deşartă şi cerui pâine şi kebab. La o masă murdară de lemn, înghiţii aproape pe nemestecate o jumătate de pâine, trei frigărui şi băui apă. Apoi, scoţând un pumn de bani de aur, argint şi aramă, îi întinsei să ia ce-i datoram:

— Ia-ţi cât costă mâncarea, îi spusei.

Negustorul tresări, mă ţinti cu ochii, privi pe furiş spre uşă şi luă, cu îndrăzneală, o liră de aur, pe care o strecură iute în chimir. Pe când ieşeam, mă gândeam: “Una din două: sau o masă costă cu mult mai scump decât chiria unui cal pe-o zi întreagă, sau că tâlharului

acestuia puţin îi păsa că “puternicul meu tată“ ar putea să-i reteze capul!”

Nerăbdător să dau cât mai curând de un om cumsecade, care să mă ajute din inimă în planul meu, mă îndreptai spre cea mai mare cafenea ce-mi ieşi înainte în piaţa aceea. Mă gândeam: “E mai cuminte să mă adresez celor mari şi nobili: ei n-au nevoie să mă fure şi nici nu li-e teamă de găteala şi de aurul meu.”

Judecata mea a fost exactă. Mă îndreptai mai întâi spre un văcsuitor, cum vedeam că făceau şi alţi oameni cu ghetele murdare ca ale mele.

De data asta însă fusei mai dibaci: trăsei cu ochiul la cât plăteau alţi inşi văcsuitorului, şi-i dădui şi eu cât mai puţin — un metelic. Apoi, curat oglindă, intrai în cafenea.

Mă zăpăci zgomotul asurzitor al glasurilor, zarurilor şi pieselor de table. La mese, aproape n-aveai loc, toţi jucau câte un joc. În adevăr, aici nu era decât lume bună, mărimi, civili şi militari. Mă strecurai printre mese. Nimeni nu mă luă în seamă şi nu păru mirat de bogăţia de pe mine, nici chiar chelnerii.

“Cât e de plăcut să ai de-a face cu oameni bine crescuţi! mă gândii. Aici te simţi mai la locul tău decât printre calici.”

Mă aşezai pe-un scaun, lângă doi jucători de şah, şi poruncii o cafea cu caimac şi-o narghilea. Din nou căutai să-mi dau seama cum plăteau ceilalţi consumatori. Şi care nu-mi fu mirarea când văzui că pentru un bănuţ de argint, un cerec, puteai să bei zece cafele şi să fumezi tot atâtea narghilele, cu bacşiş cu tot.

Cercetai chipurile celor doi jucători, vecinii mei, un ofiţer şi un civil, amândoi încă tineri, cu totul adânciţi în jocul lor. Ei îl fixau cu atâta atenţie, încât pe mine mă apucă durerea de cap. Îmi părură simpatici, mai ales figura cam bosumflată a ofiţerului lângă care şedeam. Vorbeau rar, într-o turcească aleasă, ceea ce îmi plăcea cu deosebire, dar mă şi înfiora, căci şi Nazim-Efendi vorbea tot pe-atât de distins. Uniforma ofiţerului însă îmi inspiră încredere.

“Acesta trebuie să fie un viteaz”, gândii, prividu-i pieptul plin de decoraţii.

— Mă iertaţi, domnule, nu ştiţi dumneavoastră...

Fără să mă privească, îmi făcu semn cu degetul să tac. Neizbânda asta, pricinuită de un gest atât de familiar, nu mă descurajă şi după câteva clipe mă aplecai din nou să-l întreb, însă n-apucai să deschid gura, că el mă opri cu acelaşi semn de deget, iar cu mâna cealaltă înaintă o piesă. Atunci, îndrăzneţ, nu mă lăsai:

— Mă iertaţi, domnule, nu ştiţi dumneavoastră unde se îngrijesc oamenii care au ochii plesniţi?

— Cine are ochii plesniţi? zbieră acesta, aruncându-mi o privire care mă înspăimântă.

— Apăi... mama! bâigui eu.

— Mă-ta-i chioară? Şi cine i-a scos ochii? făcu el, măsurându-mă din creştet până-n tălpi.

— Nu pe-amândoi, zisei timid, unul singur.

— Unde? Când? Cum?

— Tata, bătând-o... la Brăila, în România... Acum doi ani.

Ofiţerul păru că-şi iese din fire. Se întoarse spre prietenul său şi repetă dispreţuitor fraza mea:

— O femeie bătută în România acum doi ani, cu un ochi scos, şi pe care o caută acum prin Constantinopol! Tu înţelegi ceva, din asta, Mustafa?

— Cum nu? înţeleg! făcu celălalt, lucrul acesta trebuie cercetat mai de aproape, dar nu aici! Şi mângâindu-mă pe obraz, adăugă: Deocamdată ar trebui să îngrijim copilul ăsta; hai să ieşim!

Afară, el chemă o birjă în care ne urcarăm toţi trei.

Am urmat şase luni de dulci nădejdi şi de decepţii crude, de libertate relativă şi de viaţă îmbelşugată, după acest al doilea şi ultim contact cu generozitatea lumii bune, care vorbeşte într-o limbă aleasă.

Scoborând la uşa lui Mustafa-bei, ofiţerul se despărţi de prietenul său. Omul acesta, pe care nu aveam să-l mai văd decât peste câţiva ani, în împrejurări de care voi vorbi, îmi aruncă o privire severă şi plină de dispreţ. Îl luai drept un om rău şi în avântul meu copilăresc îi spusei beiului:

— E cam mândru, prietenul dumitale...

— Da, e cam mândru, dar e un om bun. (Mai vorbea de bunătate şi Mustafa-bei!)

Locuinţa lui era o vilă uriaşă, aşezată în partea de miazăzi a oraşului. Parcul nesfârşit, care-o împrejmuia, scobora până la Bosfor. Casa era tăcută, plină de bogăţii şi de slugi care se strecurau ca nişte umbre, muţi ca mormintele. Însă aerul prietenos care umple orice locuinţă orientală mă făcu încrezător. Deosebita delicateţe a beiului a contribuit mult la aceasta. Nu avea

nimic din vicleşugul lui Nazim. Fu încântător, cuviincios, familiar, tot timpul cât dură şi nădejdea mea. N-aş avea să-i reproşez nimic — nici chiar neputinţa de a-mi îndeplini imposibila mea dorinţă — dacă, din clipa năruirii nădejdiilor mele, s-ar fi mulţumit să mă dea afară. Dar, pasiunea orientalilor este atât de înverşunată, încât falsifică inimile cele mai generoase şi le împinge — fie din răutate, fie din violenţă — spre aceleaşi fapte scelerate.

Mustafa-bei mi-a înţeles povestea cu mult mai bine decât mulţi alţii de-atunci încoace. Sunt încredinţat că omul acesta a fost sincer mişcat de ea, căci nu de puţine ori ochii i se umplură de lacrimi în timpul istorisirii mele.

Îmi făgădui că va face pentru mine tot ce-i va fi cu putinţă.

— Dacă mama ta e în Constantinopol, îmi spuse el mângâindu-mi mâinile, voi afla-o prin spitale şi prin poliţie. Cât priveşte pe Chira, voi trimite iscoade rafinate ca eterul şi viclene ca vulpea, să cerceteze până şi haremurile cele mai bine păzite. Dacă dăm de ea, pun capul că o scoatem. Cu bani poţi obţine tot ce vrei în Turcia.

După asta îmi arătă odaia mea şi mă dădu în seamă unui servitor, care trebuia să îngrijească de mine. Bijuteriile şi hainele de pe mine, care — după spusa lui — “erau prea bogate şi chiar indecente”, fură înlocuite cu altele mai “demne”. În schimbul tuturor acestor atenţii, mi se ceru un singur lucru: să nu mă mai duc prin marile cafenele şi să nu prea ies atât de des în oraş.

— Asta-i în interesul tău, adăugă el. Nazim nu are să renunţe atât de lesne la prada lui şi, într-o bună zi, te poţi

pomeni cu o traistă în cap, legat burduf şi îmbarcat ca un sac cu ienibahar.

O asemenea perspectivă mă băgă în toţi sperieţii. Pe loc, mă simţii legat de el şi de această semicaptivitate care se întredeschidea înaintea adolescenţei mele.

Există diferite chipuri prin care să dai pierzării un suflet pătimaş. Cel mai lesnicios e să-l iei cu binişorul. Şi cum inima mea pe atunci era plină numai de Chira, Mustafa-bei nu-mi vorbi decât despre ea.

O făcea cu naturaleţe, căci mă iubea sincer, dar dracu s-o ia de sinceritate a pătimaşilor! De cele mai adeseori nu este decât un narcotic delicios.

Mustafa-bei a început prin a o introduce pe Chira în casă, botezând cu numele ei unele obiecte deosebite. Astfel, aflând că narghilea şi brăţară, pe româneşte, sunt nume feminine, mi-aduse, pe rând, cea mai frumoasă narghilea pe care am văzut-o vreodată, apoi o brăţară de preţ. Pe amândouă era săpat cuvântul Chira, pă care nu ştiui să-l citesc. În sfârşit, abia împlinisem o lună de şedere în casa lui şi iată că, într-o zi, pe când eram în parc, el veni aducând de căpăstru o iapă admirabilă, tânără, vioaie, capricioasă şi neastâmpărată ca şi Chira:

— Iată pe cea mai frumoasă Chiralină pe care ţi-o pot oferi, îmi zise el. Ia-o, e a ta!

Şi numaidecât mă făcu să încalec şi-mi ajută să mă obişnuiesc cu zburdălniciile ei. Încadrat între el şi servitorul lui, toţi trei călări ieşirăm să dăm o raită prin împrejurimile pitoreşti ce se întindeau în partea de miazănoapte a vilei.

Un lucru trebuie să recunosc înainte de toate: nicicând, în această epocă de tristă îmbelşugare, desfătările n-au izbutit să mă facă să uit, trei zile de-a rândul, dezastrul copilăriei. Nu-i mai puţin drept că biata mea inimă se lăsa adesea ademenită de desfătări.

Lungile mele ceasuri de lene — hrănite de cuvintele încurajatoare ale beiului — se scurgeau între narghilea şi frumoasa mea iapă, de care nu mă despărţeam decât ca să dorm şi să mănânc şi care, prin particularităţile şi ciudăţeniile temperamentului ei mă făcea să cred că ceva din dragostea Chirei îmi venea prin mijlocirea ei. La rândul lui, acest nobil animal mi se ataşase în aşa măsură, că era în stare să strice grajdul de câte ori, în loc să ies la plimbare, întârziam cu beiul la table.

În felul acesta, Chira era pretutindeni: în ochii frumoşi ai iepei, în orice lucru pe care-l atingeam, în conversaţiile noastre. Chipul Chirei era pe jumătate în casă.

Cealaltă jumătate a fost adusă de iscoadele puse s-o caute. Dihaniile acestea — una mai convinsă ca cealaltă — veneau să mă încredinţeze că Chira se găsea în câte zece haremuri deodată.

Sub impresia descrierilor lor, de o izbitoare exactitate, în amănunţimile mişcătoare pe care mi le dădeau asupra înfăţişării cadânelor pe care le zăriseră, inima mea zvâcnea să-şi rupă coardele. Le sorbeam cuvintele cu nevinovăţia unui copil de şase ani, şi multora dintre codoaşele acestea le săream de gât, strigând:

— Ea trebuie să fie! E aidoma soră-mea! Încearcă să te apropii de ea şi şopteşte-i numele meu: Dragomir!

Fă tot ce poţi şi cere-i o fotografie! Dar pentru ca să poţi vorbi cadânelor şi să capeţi o fotografie, trebuiau bani. Iar ca să închizi ochii curioşilor, să astupi urechile indiscreţilor, să deschizi uşile atât de straşnic păzite, trebuiau încă şi mai mulţi bani.

În mijlocul odăii, cu mâinile în buzunare, privind iscoditor şi ironic, beiul asculta şi zâmbea. Eu îi cădeam la picioare, îl imploram. Şi el împărţea cu dărnicie monede de aur şi de argint, după însemnătatea misiunii.

Apoi, din nou, trecură zile îndelungi de aşteptare, ceasuri triste, goale de orice îndemn de viaţă. Deznădejdea mea nu găsea alt refugiu decât sufletul înţelegător al “Chiralinei” mele. Împreună cu ea şi înlănţuit adesea de gâtu-i mătăsos, mă avântai pe căi fără de sfârşit, în dimineţi radioase sau în apusuri clocotitoare, în uitări de sine, pline de nostalgii dureroase, de plăceri ucigătoare.

Lângă mine şi ca un nonsens şi mai jignitor, servitorul călărea — înarmat până în dinţi, urmărindu-mă pas cu pas — şi prin tăcerea lui vinovată el violenta ultima expresie a iubirii mele.

În felul acesta trecu vremea din primăvară până-n toamnă, din mai în septembrie. Apoi nădejdea mă părăsi deodată.

Fotografiile ce mi se aduseseră nu erau ale Chirei şi numele lui Dragomir, şoptit la urechile nenorocitelor întemniţate, nu trezi nici un ecou în tainiţele întunecate ale inimilor lor. Nu-mi mai plecai urechea la dulcegăriile femeilor acestora, şi ele au fost date afară.

Dar o nenorocire nu vine niciodată singură. Toate cercetările făcute ca să dea de urma mamei, prin Constantinopol, rămaseră tot pe-atât de zadarnice. Mi-o mărturisi chiar beiul, plictisit de întrebările mele, şi pentru ca să-mi dovedească bunăvoinţa lui, el chemă chiar pe şeful poliţiei turceşti — un uriaş cu o înfăţişare de călău, cu mustăţile lăsate pe oală şi priviri de bandit. Acesta, după ce izbi din picior, salută şi strigă, cu o voce de tunet, care doar că nu m-a dat peste cap:

— De când e Stambulul, n-a pus picior în el o româncă cu un ochi plesnit!

Era mai mult decât convingător.

Deznădejdea mă cuprinse de îndată ce orice iluzie se nărui în mine. Lacrimile îmi curgeau nestăpânite pe mâinile parfumate ale beiului, pe care îl rugam să mă lase să plec. El se împotrivi.

— Ce-ai să te faci, dacă ai să te duci de aici? Ba mai ai şi nenorocirea să fii tânăr şi frumos, două calităţi cu care în Turcia nu izbuteşti decât dacă eşti şiret, şi tu n-ai arma asta. Rămâi, deci, aici. La mine ai tot ce-ţi trebuie, mai mult chiar decât naşterea ta ţi-ar fi dat dreptul să nădăjduieşti.

Eram nemângâiat. Vorbele lui răsunau ca nişte clopote de înmormântare. Beiul îşi îndoi bunăvoinţa faţă de mine.

Cunoscându-mi patima pentru călărie, îmi comandă un costum de vânătoare, îmi cumpără o puşcă admirabilă, cu patul încrustat la Damasc — pe care o şi boteză “cumplita Chira” — şi astfel echipat, într-o bună dimineaţă, întovărăşiţi de doi servitori, o luarăm pe drumul mare spre Adrianopol.

— Am să-ţi arăt cuprinsurile locuite de cerbi şi de vulturi! îmi spunea beiul. Şi ai să vezi că viaţa e frumoasă şi fără de femei, căci tu nu ştii că chiar şi cea mai frumoasă femeie sfârşeşte totdeauna prin a deveni o târfă.

Ocara aceasta mă izbi ca o lovitură de pumnal şi mă făcu să-l urăsc pe Mustafa-bei. Îmi tăinuii pe cât putui simţămintele, dar pe loc mi-a venit ideea să fug.

Un prilej minunat nu întârzie să se prezinte. Plecasem pentru un ocol de vreo cincisprezece zile spre culmile cele mai apropiate ale Balcanilor şi de-a lungul Mariţei, pentru partida de vânătoare pe care beiul era obişnuit s-o facă în fiece toamnă.

Planul meu era întreit: ori izbuteam să înşel supravegherea tiranilor mei şi să fug, îmbrăcat ca un ţăran turc, ori îmi cumpăram libertatea cu bani. Iar dacă cele două încercări dădeau greş, nu-mi rămânea (în cazul cel mai deznădăjduit) decât iuţeala “Chiralinei”, care, după spusa beiului, era o gonace neîntrecută. Pentru ca să mă încredinţez, cerui să-mi dea voie să mă iau la întrecere cu calul arab al lui Mustafa. Mulţumit că mă vede mai vesel, acesta primi, îmi dădu trei sute de paşi înainte şi-mi spuse că mă va ajunge până la un sat care se zărea la o depărtare de vreo trei kilometri.

La detunătura pistolului, descărcat de bei, mi-am înfipt pintenii în coastele “Chiralinei”. Iapa se ridică în două picioare, îşi frământă zăbala şi porni ca o săgeată. Eu dădui drumul frâului şi mă agăţai de şa. Vântul şuiera atât de tare pe la urechi, încât îmi era cu neputinţă să aud goana potrivnicului meu. Nedându-mi seama în ce măsură eram ajuns din urmă izbeam cât puteam pânte-

cele animalului. Pământul se învârtea în jurul meu, drumul alb părea că fuge ca într-o lume de basm.

În curând satul se ivi înaintea mea, apoi îl străbătui şi-l lăsai în urmă, sub privirile înspăimântate ale locuitorilor. Gâşte, găini, raţe, care — spre nenorocul lor — erau prin mijlocul drumului, fură făcute praf.

La un kilometru dincolo de sat, beiul mă ajunse din urmă. Puţin după aceea sosiră şi servitorii, aducându-mi puşca, pe care nici nu ştiam că o pierdusem.

— M-ai bătut! îmi spuse el, strângându-mi mâna. Cere-mi ce vrei şi-ţi voi da!

— Ei bine, îi răspunsei, dă-mi un kilometru înainte şi făgăduieşte-mi că dacă nu mă ajungi, până la celălalt sat, nu mă mai cauţi!

El păru îndurerat!

— Până într-atâta te-ai scârbit de mine? Ce-ţi lipseşte? Femei? Pot să-ţi dau oricâte vrei: din haremul meu, sau fecioare de paisprezece ani. Ţinuturile acestea mişună de femei, de toate feţele, de toate neamurile, şi care nu râvnesc altceva decât să ni se dea ca roabe, fiindcă nu-i nici o fecioară care să nu-şi găsească într-o zi neghiobul ei.

— Mustafa-bei, nu crezi că libertatea e mai scumpă decât robia şi că un “neghiob” care ţi-e drag preţuieşte mai mult decât un prinţ de care ţi-e scârbă?

— E drept asta, răspunse el. Dar ocupă-te mai puţin de ceea ce e drept... şi vezi mai bine de ceea ce e bun. Noi suntem stăpânii tuturor olaturilor acestora, cu dobitoace cu tot. De ce n-am gusta din ceea ce ni se oferă atât de dobitoceşte poftelor noastre?

În clipa aceasta ochii mi se deschiseră pe deplin înţelegători asupra vieţii. În adevăr, în cinismul lui, beiul avea dreptate: totul se pleca “dobitoceşte” sub puterea sa. Nu era dator nici măcar o mulţumire.

Pe pământul turcesc, ca şi pe cel bulgăresc, musulmanul şi creştinul, de la sărac la bogat, nu erau decât nişte robi ascultători, şi dacă fecioarele se ascundeau la sosirea noastră, părinţii lor, pentru a obţine bunăvoinţa stăpânului, nu cerşeau decât îngăduinţa de a le jertfi, cu aceeaşi uşurinţă cu care ne ofereau patul cel mai bun şi oaia cea mai grasă.

Spectacolul acesta mă făcu să râvnesc cu atât mai mult libertatea. Mă simţeam vinovat de belşugul în care trăiam. În sufletul meu tânăr încolţi trebuinţa de a-mi căuta o meserie independentă, care să-mi îngăduie să-mi câştig pâinea cinstit. De atunci începu să nu mă mai preocupe nimic altceva decât grija de a fugi. Însă prilejul acesta întârzia să se arate, şi orice sfârşit de zi mă găsea tot atât de deznădăjduit cum fusesem în ajun.

Eram din ce în ce mai bine păzit. Ziua, în timpul lungilor şi obositoarelor goane ale vânătoarei, eram neîntrerupt alăturea de bei sau încercuit de doi servitori. Noaptea dormeam în odaia tristului meu protector, fără speranţă de scăpare. Astfel, cel dintâi dintre cele trei mijloace de fugă se mistui. Al doilea, de a-mi cumpăra cu bani libertatea, căzu şi el. Iată cum:

Într-o zi, pe când ploua cu găleata şi în vreme ce beiul juca şah cu gazda, eu începusem o partidă de table cu servitorul meu. Eram singuri. Pentru a-mi ajunge ţinta, devenii duios, sentimental şi îl lăsai să înţeleagă

dorinţa mea de fugă. El făcu pe surdul. Atunci i-am făgăduit banii şi bijuteriile pe care le aveam. M-a refuzat.

— Cum, Ahmed? Se zice că în Turcia cumperi orice pofteşti cu aur!

— Da, cumperi... îmi şopti el, dar cel care vinde trebuie să ia atâta aur, încât să-şi poată răscumpăra viaţa, la rândul său... iar tu nu ai bani de-ajuns.

Nu-mi mai rămânea decât să-mi pun viaţa în joc, într-o fugă disperată. Ştiam că pot fi ucis ca un câine, şi, cu toate acestea, n-am şovăit o clipă.

Ne găseam într-o regiune muntoasă, împădurită, foarte prielnică ţintei mele. A doua zi, dis-de-dimineaţă, începurăm să urcăm un drum greu, printre brazi, întovărăşit de cinci călăreţi, care trebuiau să organizeze o bătaie.

Pentru a nu da timp servitorului să-i spună stăpânului său ceea ce-i propusesem cu o zi înainte, m-am hotărât să-mi încerc norocul, de cum s-o ivi prilejul, şi se prezentă cum nici nu-l aşteptam.

Vânătorii poposiră la marginea unei poieni întinse, în mijlocul căreia dormea un mic lac străbătut de un torent.

— Aici e adăpătoarea ciutelor! spuse liniştit călăuza.

Şi plecă cu cei patru oameni ai săi. Ambii servitori fură aşezaţi în două locuri strategice, cu porunca să tragă când va trebui să cârmească vânatul spre puşca beiului.

Astfel, împrăştiaţi, simţeam că libertatea mea se apropie, căci era cu mult mai lesne să scapi de un singur om, decât de toată ceata.

Stăteam la pândă îndărătul unei stânci; priveliştea cuprindea partea de unde trebuia să ne cadă vânatul.

— Tu să nu tragi decât dacă mi-o scăpa mie lighioana, ori dacă ţi-o trece pe sub nas, îmi spuse Mustafa-bei, căci “cumplita Chiră“ nu-i prea de demult în mâna ta!

În adevăr, eu nu ştiam să ochesc.

Trecuse cam vreun ceas, când răbufni un foc de puşcă, apoi două sau trei. Beiul, cu puşca gata, scruta împrejurimile, şi deodată, ca şi cum ar fi răsărit din pământ, un cerb apăru drept pe cărare, dar după o clipă pieri spre dreapta, unde se ţinea Ahmed.

— Nu ne scapă! răcni beiul. Fug să-l iau din coastă! Rămâi aici şi aţine-i trecerea ca să-l abaţi îndărăt!

— Ba rămâi tu, na! ţine puşca! am strigat în urmă-i, când l-am văzut depărtându-se în galop.

Aruncând puşca şi tolba, o luai de-a dreptul spre vale, părăsii drumul şi mă afundai în brădet, iar când dădui de-un drum neted, îmi repezii iapa într-o goană vijelioasă. De fuga aceasta atârna libertatea sau moartea mea:

— Scumpă Chira, vino-mi în ajutor!

Trebuie să fi făcut cel puţin vreo cinci leghe de la locul de vânătoare, când — în lumina duioasă de toamnă — m-am oprit într-o dumbravă de pe malurile Mariţei. Îmi lăsai iapa să pască şi să se odihnească. Zdrobit de oboseală şi zăpăcit de fericire, mă lungii pe pătura mea. Cu toate acestea, mă încercau fiorii morţii: în fuga mea fusesem văzut de locuitorii satelor şi tăietorii de prin păduri. Şi mă întrebam mereu: “Am scăpat sau nu?”

Înaintea ochilor mei, pământul se întindea necuprins şi frumos, iar eu nu-mi dădeam seama dacă eram liber să mă scol şi să plec după capul meu. Umbra unei mâini nevăzute mă ameninţa — ea mă putea înhăţa în orice clipă şi să mă reţină.

Somnul mă scoase din încurcătură. Pleoapele mi se închiseră, grele. La deşteptare, mă simţii mai puţin încurcat, căci lângă mine, şezând turceşte, Mustafa-bei veghea asupra fericirii mele. În timp ce eu mă frecam la ochi, ca pentru a goni un vis urât, el îmi spuse, arătându-mi o geantă din piele de căprioară:

— Uite, Dragomire, ţi-am adus de mâncare... Trebuie să-ţi fie foame!

Iar pe când ne înapoiam în trapul cailor, adăugă:

— Aşa, hai? Eşti în stare să-mi faci şi pocinoage de-astea? Dar tu nu ştii că chiar şi Dumnezeu se lipseşte de lucrul pe care turcul pune mâna?

În câteva zile după aceea, întorcându-ne la Constantinopol, cea dintâi grijă a beiului a fost să spună celor doi servitori, chiar în faţa mea:

— De două ori pe săptămână veţi însoţi pe domnul Dragomir la plimbare, călări, timp de un ceas, mergând numai la trap, şi veţi răspunde de el cu capetele voastre. Vă poruncesc să trageţi în burta iepei lui, la cea dintâi încercare de fugă! Apoi se întoarse spre mine: Şi chiar acasă nu mai ai voie să umbli decât prin apartamentul tău!

“Servitorii” însă n-avură când să îndeplinească aceste gingaşe porunci, căci chiar în ziua aceea mă îmbolnăvii

şi căzui la pat. Vreme de o săptămână, zăcui fără cunoştinţă, pradă frigurilor şi aiurărilor.

Când mi-am venit în fire, odaia mea era prefăcută într-o vastă infirmerie. Doi medici vegheau pe rând la căpătâiul meu. Mustafa-bei era aproape nebun.

Uitându-şi rangul, el se frământa la picioarele mele, cerându-şi iertare.

— Mă laşi să plec? l-am întrebat.

— Dar asta nu se poate, sufleţelule! Cere-mi tot ce vrei, dar nu să pleci!

— Atunci mai bine să mor! i-am zis întorcându-mă cu faţa la perete.

Da, voiam să mor. Dar nu mori când ţi-e voia. Trei săptămâni mai târziu părăseam patul, ca să intru într-o lungă convalescenţă, când, timp de o lună, nu ieşeam dintr-o criză furioasă de nervi, decât ca să cad într-o năuceală completă.

Toate darurile pe care mi le aducea beiul le călcam în picioare, le sfâşiam. Frumoasa mea narghilea o izbii de gratiile ferestrei, iar brăţara o făcui bucăţele. Chiar şi numai apariţia asupritorului meu în odaie mă făcea să-mi sfâşii hainele de pe mine.

În vremea asta, o întâmplare duioasă, nevinovată şi neaşteptată veni să pună puţină rânduială în organismul meu dezechilibrat.

Începuse iarna. Iarna blândă şi senzuală a Bosforului. Singur, de dimineaţa până seara, tot ce puteam face era să privesc în parc prin cele trei mari ferestre ale apartamentului.

Pentru a mai însufleţi acest colţ pustiu al parcului, aruncam păsărilor resturile meselor mele: pâine, fructe, carne.

În curând, o sumedenie de vrăbii şi chiar de ciori începură să se apropie, pe furiş, şi să ciugulească sub ochii mei.

Într-o zi, spre marea mea mirare, un câine ciobănesc apăru printre arbori. El se opri departe de ferestre, adulmecă aerul şi auzind că-l chem, îşi vârî coada între picioare şi se îndepărtă cu un aer trist.

“Şi acesta trebuie să fi gustat din bunătatea oamenilor!” mă gândii.

În zilele următoare reveni şi se apropie ceva mai mult. Mă ascunsei, ca să nu-l sperii, şi i-am aruncat trei sferturi din îmbelşugata mea masă. Încetul cu încetul, în sfârşit, ne împrietenirăm. La mângâierile mele, începu să dea din coadă şi plecă, lăsându-mă să înţeleg că trebuie să mă mulţumesc cu atât în ziua aceea. Îi dădeam dreptate, căci, cuminţit de propriile mele păţanii, eram eu însumi hotărât să fiu mai cu luare-aminte în alegerea prieteniilor mele, dacă Cerul s-ar fi îndurat să mă ajute să-mi redobândesc într-o zi libertatea.

Câinele acesta avea un suflet deosebit. Cu toate că era mort de foame, mânca cu delicateţe şi se ferea să-şi ia îmbucătura de-a dreptul de pe pământ, mestecа încet şi nu rodea niciodată oasele. Neîndoios, o mare durere trebuie să-i fi apăsat inima... De ce, de pildă, nu se lăsa să fie hrănit de oamenii miloşi?

Se ştie că la Constantinopol fiecare musulman are câinii lui obşteşti, care îl întovărăşesc o dată pe zi la brutărie, unde fiecare îşi capătă bucăţica lui de pâine. Va

fi găsit el înjositor faptul acesta? Îi plăcea mai bine să bată câmpii, pentru a găsi o viaţă mai neatârnată? Sau poate îl scârbea promiscuitatea abjectă a semenilor săi?

Îl botezai Lupu, nume potrivit purtării lui sălbatice şi demne, şi făcui minuni de îndemânare ca să dobândesc din parte-i un început de prietenie. A fost cât se poate de zgârcit cu avansurile pe care mi le făcu; dar fiecare dintre noi îşi are viaţa lui, durerile şi propria lui filozofie. Aşa că am respectat rezerva, în care se ţinea. Pentru ca să-i dovedesc că-l înţelegeam, nu-i mai aruncam carnea de-a dreptul pe pământ, ci i-o învăluiam în hârtie.

Fără îndoială că a băgat de seamă aceasta, căci, pentru întâia oară, se hotărî să se aşeze pe picioarele dindărăt şi să mă privească în faţă, destul de departe totuşi pentru a nu putea fi ajuns de vreun băţ.

Lupu era bun, un câine de rând şi destul de voinic. Cât despre starea lui de curăţenie, de! face omul ce poate, când duce o viaţă de lup.

Ochii lui mari, negri, clipeau trist, asupra durerilor vieţii silindu-se — fără nici o îndoială — să le vadă mai bine. Expresia lor mai că nu putea fi definită. În orice caz, nu erau nici blânzi, nici chiar indulgenţi. Cât despre fruntea lui, era poate de o prea rece seninătate şi de un calm prea încăpăţânat.

— Sărmane Lupu! îi vorbeam, întinzând deznădăjduit mâna printre gratii şi cerşindu-i un semn de încredere. Sărmane Lupu, să fi suferit tu oare atât de mult, încât să ţi se fi împietrit inima? Cred că multe ţi-a pătimit pielea — odinioară — gustând din dragostea celor tari

şi că poate vei fi avut şi tu cândva frumoasa ta narghilea, brăţara ta, puşca şi iapa ta, apoi boala şi medicii tăi. Dar, oricum, tu azi eşti liber, pe când eu sunt întemniţat şi fără nădejde, în dosul gratiilor ăstora. Hai, frate Lupule, apropie-te şi lasă-mă să te mângâi!

Nu vreau să spun că în Turcia câinii înţeleg româneşte, dar pot să afirm că Lupu al meu — după ce a ascultat săptămâni întregi plângerile mele deznădăjduite — s-a apropiat într-o bună zi, cu îndrăzneală, şi şi-a pus laba în palma mea. În ziua aceea mi s-a dat cea mai sinceră strângere de mână din câte am primit în viaţa mea.

Eram fericit ori, dacă vreţi, am simţit din nou binefacerile bucuriei, care nu încearcă decât inimile nemuritorilor, oricare ar fi durerea ce le bântuie. M-am ferit pe cât am putut să-mi destăinui prietenia pe care o legasem cu Lupu. Pentru ca să nu mă trădeze fără voia lui, l-am făcut să înţeleagă că atunci când ferestrele erau închise nu găsea nimic de mâncare. El a înţeles atât de bine lucrul acesta, că, mai târziu, ori de câte ori le vedea închise, se întorcea de departe şi pleca. De asemenea, în convorbirile noastre, când ziceam: “Du-te, prietene, hai, du-te acuma!” el pleca pe dată ce închideam ferestrele, se îndepărta demn, prietenos, fără să se supere.

Pe Mustafa-bei şi pe servitorul lui îi primeam la anumite ore: pe cel dintâi, ca să mă vadă; pe ceilalţi, ca să mă servească. Din pricina stării mele nervoase, vizitele acestea erau cât se poate de scurte.

Îndeosebi prezenţa beiului mă făcea să-mi ies din sărite, şi, de-abia venit, se ducea la dracu. Apartamentul său

era lângă al meu, dar ne despărţea un mare fumoar. Pentru mai multă siguranţă, mă închideam cu cheia.

Cu bucuria pe care Lupu o aduse în viaţa mea, îmi schimbai atitudinea, devenind mai împăciuitor. Beiul îmi răspunse, încărcându-mă de favoruri. Astfel, îmi îngădui să mă plimb prin parc, întovărăşit, bineînţeles de servitorul meu.

Dar, cu deosebire, două din favorurile pe care mi le arătă îmi fură funeste şi avură înrâuriri incalculabile asupra restului vieţii mele.

Mai întâi, beiul introduse în casă alcoolul, care mi-era aproape necunoscut şi, din nenorocire, băutura asta dulceagă îmi plăcu peste măsură. Sub înrâurirea beţiei, creierul meu pierdu simţul tristei realităţi, mintea mea luă câmpii. Găsii o mângâiere în rachiu şi rugai să mi se dea mereu.

Beiul îmi dădu cât am vrut şi bău şi el. Ne îmbătam zilnic. Alungându-ne — în patru labe — pe covorul largului fumoar, urlam ca lighioanele. Mai ales el era de nerecunoscut. Chipul lui nu mai avea nimic omenesc, şi într-o seară — pe când voia să-mi sfarme între dinţi un deget de la picior — îl izbii peste faţă cu un vătrai de la sobă. El stătu liniştit, la pământ, lăsă să i se prelingă sângele spre gură, şi îşi linse buzele. Atunci, de scârbă, îl scuipai în obraz. El se linse din nou.

Zilele care urmau acestor desfrâuri îmi erau de nesuferit. Şedeam în pat până la amiază, văitându-mă. Capul îmi părea de plumb, aveam chipul palid şi tremuram din tot corpul. Lumina zilei îmi făcea rău. Mustafa-bei trăgea draperiile grele ale ferestrelor. Şi de îndată ce camera

se lumina de nenumărate lumânări şi se îmbălsăma de mirt, nebuniile începeau şi mai îndârjite.

Într-o noapte pe când eram năucit de beţie, patru fete cu tamburine şi castaniete năvăliră în fumoar şi începură un joc ameţitor. Inima îmi tresări de plăcere! Ai fi jurat că sunt patru Chire gătite ca nişte domniţe orientale, cu chipurile abia ascunse de văluri.

Sării de la locul meu răsturnându-mi cafeaua, păhăruţul cu lichior şi narghileaua şi mă aruncai la picioarele lor. Lungit în mijlocul camerei, cu ochii închişi, simţii îndelung, foarte îndelung, fâşâitul rochiilor lor şi oarecari parfumuri necunoscute îmi izbiră nările cu putere, apoi...

Apoi, îmi pierdui cunoştinţa...

Când mă deşteptai, eram în pat şi nu-mi venea să-mi cred ochilor, simţurilor, respingătoarei realităţi. Patru târfe din cel de pe urmă bordel, bătrâne, zbârcite, scârbos de goale, mă mângâiau, mă hârjoneau din toate părţile, acoperindu-mi faţa şi trupul cu balele lor. Mă zbătui, ţipând după ajutor. Ele mă mângâiau şi mai de zor. Atunci mă smucii din braţele lor, înşfăcai cleştele de la sobă şi sfărâmai totul în odaie, oglinzi, vase, statui, bibelouri, tot ce mi-a stat în cale.

Înspăimântate, dezgustătoarele prostituate s-au făcut nevăzute, ducându-se să spună lui Mustafa-bei că eu mă îndărătniceam să nu recunosc pe cele patru fete de mai înainte, în aceste “cotoroanţe” cu chip de bufniţă.

După noaptea asta de desfrâu, mă închisei douăzeci şi patru de ceasuri în odaia mea, nemaiprimind pe nimeni. Mâncarea îmi făcea greaţă. O azvârlii lui Lupu, căruia îi mărturisii decăderea mea.

În sfârşit, scârbit până în măruntaie de josnicia în care beiul voia să mă cufunde, am hotărât să mă spânzur şi chemai pe stăpânul meu pentru a-i spune că — dacă nu consimte să-mi dea drumul — îmi pun planul în executare prin orice mijloace aş găsi. Mi se răspunse că beiul plecase într-o călătorie de zece zile. Vestea aceasta a fost o nouă surpriză pentru mine şi o mare uşurare. Ideea fugii mi se înfipse în minte.

Eram în martie. A doua zi, după plecarea beiului, mă plimbam prin parc, întovărăşit de slugă, când deodată o întrebare îmi trăsni în minte: “Pe unde intră câinele în parc?” Parcul era doar împrejmuit de ziduri vechi şi cu neputinţă de escaladat, iar poarta cea mare, din faţă, sta veşnic zăvorâtă. Trebuia doar să fie vreo spărtură pe undeva. Începui să cercetez cu băgare de seamă şi, în adevăr, ţinându-mă de-a lungul zidului îmbrăcat în iederă şi cătină, am găsit un loc în care frunzele erau călcate în picioare. Făcându-mă că am o nevoie oarecare, lăsai însoţitorul pe cărare şi mă strecurai în tufiş şi, la temelia zidului, am descoperit o surpătură proaspătă, care îngăduia trecerea spre latura cea mai neumblată a câmpiei. Îmi însemnai locul în minte: se găsea tocmai în faţa ferestrelor mele.

În chiar noaptea aceea, prizonier al blestematei mele fortăreţe, creierul mi se aprinse. Scăparea era acolo, la două sute de paşi de odaia mea. Dar cum să mă strecor printre gratiile acestea înţepenite în nişte usciori de stejar?

Mă străduii zadarnic, prin întuneric, până la miezul nopţii. Mă istovii încercând să lărgesc gratiile, apoi scobind la îmbucătura lor în ramă, ca să le pot smulge.

Silinţă zadarnică!... Simţeam că înnebunesc. Afară: lumină de lună, linişte, spaţiu, libertate... Aici: închisoare, desfrâu, tiranie... Întrezăream sosirile beiului şi reînceperea sarabandei cu tot cortegiul ei. Mă simţeam zdrobit. Odaia mi se părea o cuşcă infernală, stăpânită de diavoli. Un fior de gheaţă mă furnică prin spate, sudori reci îmi acoperiră faţa, încât mi-am muşcat limba până la sânge.

Ceasul era două. O linişte de mormânt stăpânea toată casa.

Repede adunai hârtii, petece, lemnişoare, le aşezai pe pervazul ferestrei şi le dădui foc. Tremurând de spaimă, priveam spre tocul ferestrei care se mistuia, în timp ce camera se îneca în fum, iar parcul începea să se lumineze. Mă apăsam cu amândouă mâinile pe gură ca să nu strig ajutor. Într-o sforţare deznădăjduită, apucai un vătrai şi smulsei două gratii, care se prăbuşiseră înăuntru, împreună cu bucăţi de cărbuni aprinşi. Apoi, ca scuturat de friguri, am adunat ce aveam mai de preţ şi sării în parc, unde începui să alerg, cât puteam de iute, spre zid.

Dar în zăpăceala mea şi împiedicat de întuneric, nu putui să nimeresc surpătura deodată. Cuprins de groază, începui să alerg la deal şi la vale, răscolind ramurile şi însângerându-mi faţa şi mâinile. În sfârşit, cu un strigăt de bucurie, dădui de gaura salvatoare şi o zbughii afară!...

După vreo două ore, în schimbul câtorva bani grei de aur, eram pe ţărmul asiatic, şi de acolo, în lumina zorilor, contemplam colţul drept al Perei, de unde flăcări uriaşe se înălţau, răzbunătoare, spre ceruri! Un

incendiu mai mult în Constantinopolul acesta bântuit de incendii...

În seara acelei zile liberatoare, o diligenţă mă lăsă la uşa unui han dintr-un sătuleţ turcesc. După câteva zile mă culcam în Smirna, iar o săptămână mai târziu fumam o delicioasă narghilea pe terasa unei mari cafenele din Beirut.

Dar nu s-a sfârşit încă...

Acum mă credeam în stare să desluşesc limpede viaţa şi să nu mă las înşelat. Aveam şaisprezece ani şi oarecare experienţă. Experienţa aceasta a mea împărţea lumea în două categorii: întâi veneau fiinţele blânde şi iubitoare, cum erau Chira şi mama, apoi sălbaticii de teapa tatălui meu şi, în sfârşit, mărinimoşii de felul lui Mustafa-bei. Trebuia deci să iau aminte.

Şi chiar de pe terasa de unde mă aflam, începui pe loc să mă feresc de vreun jucător de şah cu trăsături simpatice. Mă gândeam la sărmanul Lupu, care se codise atâta vreme până să se lase mângâiat de mine. Făcui la fel, îndepărtându-mă întotdeauna de mâinile care se întindeau să mângâie obrajii mei de adolescent.

Dar, vai! Mă păzii atât de bine că, fără să-mi dau seama, mă apropiai de altă prăpastie, căci viaţa nu se cuprindea toată în cele trei categorii ale mele.

Închiriasem o cameră, chiar deasupra frumoasei terase a lui “Grand Concert-Variétés”, de pe unica piaţă publică din Beirut. De dimineaţă până seara, cafeneaua gemea de lumea cea mai împestriţată, dar, afară de eleganţii băştinaşi, de care mă feream, ceea ce făcea farmecul

acestui local era trupa de artişti străini, angajaţi la varieteu.

Bărbaţi şi femei, tineri şi bătrâni, frumoşi şi urâţi, ei erau cu toţii oameni de viaţă. Pretutindeni n-auzeai decât glume, râsete comunicative. Pentru fiecare dintre obişnuiţii cafenelei ei aveau câte-o vorbă drăguţă, şi fiecare era mulţumit. Cum şi eu făceam parte dintre obişnuiţi, mulţumirea generală dădu şi peste mine şi mă nimeri de minune!

Artiştii aceştia erau italieni, greci şi francezi. Locuiau în acelaşi hotel cu mine. Pe un coridor strâmt, în faţa odăii mele, şedea o tânără pereche de greci, care cântau foarte bine. Bărbatul nu-mi plăcea, dar femeia... s-o sorbi într-un pahar de apă! Eu o sorbeam din ochi de dragă, dar... în taină. Ori de câte ori ieşeam, nu ştiu cum se făcea, că uşa camerei lor era mereu deschisă, iar ea totdeauna singură şi aproape goală în faţa oglinzii. Asta mă făcea să mă ruşinez din cale afară şi închideam ochii cât puteam, dar... ceva mai tare decât mine, mi-i deschidea.

Şi iată că, într-o bună zi, pe când ne încrucişam prin umbra coridorului, ea mă prinse în braţe, mă sărută apăsat şi spuse:

— Dar ştii că e ruşinos tinerelul nostru! Trebuie încurajat!

Zăpăcit de întâmplarea asta, îndată ce m-am întors în odaia mea, mi-am zis: “Ei şi!... Ce primejdie poate fi într-un sărut pe care-l dă o femeie unui tinerel?”

Căci, într-adevăr, acum eram un “tinerel”. Nu o spunea ea? Şi hainele, independenţa, aperitivele scumpe pe care

le luam o dovedeau îndeajuns. Numai judecata mea n-o dovedea, căci începusem să-mi pierd capul... Dar cui îi pasă de judecată?

Într-o după-amiază contemplam de la fereastra mea furnicarul de oameni din piaţă, mă gândeam la jocul, la vocea, la gesturile actriţei, amintindu-mi cu durere ingenuităţile Chirei, când, deodată, uşa se deschise, şi cântăreaţa intră. Mă prinse frica.

— Nu te teme de nimic, micuţule: el e jos, prins într-un joc mare... Mi s-a aruncat de gât.

Am protestat:

— Nu vreau să staţi aici.

— Cum? Mă goneşti? Şi eu care te iubesc şi care credeam că şi tu mă iubeşti! şopti ea duioasă, sărutându-mă.

Şedeam pe pat alături de ea şi zău, nu mă simţeam rău deloc. Apoi, nu ştiu cum a făcut, dar tot mângâindu-mă, deschise uşa şi apucă repede o tavă pe care erau o sticlă de vin străin şi prăjituri. Îmi plăcură nespus. Ea porunci altele. Nu m-am dat bătut, nici de data asta, mai din lăcomie, mai pentru a face pe grozavul. Şi ce mai îmbrăţişări! Ce sărutări!

Dar am băgat de seamă că grecoaica prea mă pipăie şi mă ruşinai.

— Ştii ce, puişorule? îmi zise ea. Nu eşti bun de nimic! La vârsta ta!

Şi ca să nu mă supăr schimbă vorba:

— Eşti raia?

— Nu ştiu...

— Ce acte ai?

— N-am nici un act.

— Cum, călătoreşti prin Turcia, fără hârtii? Dar asta-i cât se poate de imprudent, dragul meu: ai putea fi arestat!

Mă îngrozii. Dacă mi-ar fi spus cineva că poliţia lui Mustafa-bei e la uşă, nu m-aş fi înspăimântat mai tare. O rugai să nu spună nimănui. Ea îmi făgădui sprijinul ei. Iar protecţie! Ce blestem! Oare nu e chip să trăieşti nicăieri pe lumea asta fără să fii protejat?

Pe loc mă cuprinseră tot felul de gânduri negre. Ea îmi mângâie degetele:

— Ce frumoase inele ai!... Nu-mi dai şi mie unul?

Fireşte, n-am putut refuza un inel... protectoarei mele. Viaţa mi se întunecă. Nici cincisprezece zile nu trecuseră de când trăiam în libertate. Şi iată că o mână invizibilă care parcă se întindea de la Constantinopol până la Beirut, îmi primejduia din nou viaţa.

Dar o mână foarte vizibilă şi mult mai apropiată îmi întinse, în chiar seara acelei întâlniri, o socoteală de vinuri străine şi prăjituri care egala preţul întreţinerii mele pe o lună întreagă.

Plătind nota, mi-am zis:

“Asta şi cu inelul mă fac să înţeleg că libertatea mea e bolnavă rău”.

După câteva zile, am aflat cât era de bolnavă.

Nedespărţiţi la aperitiv, cântăreaţa şi bărbatul său deveniră curând comesenii şi chiar pensionarii mei. Într-o

zi, pe când jucam o partidă de table, un ofiţer de poliţie se apropie şi-mi spuse:

— Dumneavoastră locuiţi aici, domnule?

— Da, domnule! şoptii, gata să leşin.

— Fiţi aşa de bun şi treceţi mâine dimineaţă pe la poliţie să vizeze hârtiile!

Şi, salutând prietenos pe tovarăşii mei, plecă. Am simţit că mă prăbuşesc într-o prăpastie.

— Nu face nimic! îmi spuse cântăreaţa. Bărbatul meu se va duce chiar acum să-l roage pe poliţai să te lase în pace. Sunt prieteni buni!

Cu câtă căldură le-am mulţumit!

În adevăr, nimeni nu mai veni să mă supere. Chiar în ziua aceea mă frământai să găsesc un mijloc de a le arăta recunoştinţa mea, altfel de cât prin mesele ce le ofeream. Prilejul mi-l dădu bărbatul însuşi:

— N-am noroc la joc, prietene! îmi spuse el, aprins la faţă. N-ai putea să mă împrumuţi cu două lire?

— Cum nu!

A doua zi a fost atât de nenorocos şi-mi mai ceru două lire. A treia zi, tot pe atât. După vreo săptămână, ghinionul lui îmi dădu de gândit, căci, dacă urma tot astfel, banii nu-mi ajungeau nici trei luni.

În aceeaşi seară, am luat drumul Damascului în tovărăşia a doi mari negustori de covoare.

Zdruncinat în colţul harabalei, mă gândeam la ciudăţeniile vieţii:

“De-acum trebuie să fiu cu băgare de seamă şi faţă de femeile care au obiceiul să te sărute pe întunecimea coridoarelor!”

Damascul a fost pentru mine cu adevărat un drum al Damascului. Acolo, viaţa mea se schimbă cu totul.

Ai crede că asupra acestui oraş Dumnezeu a cernut praful din cele patru colţuri ale lumii. Ajungând aici, crezui că-mi dau sufletul.

Mă îmbrăcasem cu un costum sărăcăcios de orăşean grec, pentru a trece mai nebăgat în seamă. Celelalte lucruri le duceam la subsuoară, învelite într-o basma, iar bijuteriile şi banii mi-i ascunsesem în chimir, pe care-l încinsesem chiar pe piele. Astfel deghizat, mă simţeam la adăpost de orice “protecţie” nedorită. Mă strecuram pe străduţele care străbăteau, ca nişte hrube, casele mahalalei Cadem, căutând vreo odaie mai ieftină. Un hangiu grec îmi spuse că pentru ca să mă coste mai puţin ar trebui să iau un pat, în vreo odaie cu două paturi. Am primit.

Când am intrat să văd camera şi să-mi las legătura, întrebai cine va ocupa patul celălalt.

— Tot unul ca tine! îmi răspunse el, morocănos.

Eram foarte tulburat. Ţara mea, Chira, mama se scufundau într-o depărtare neguroasă, pe veci dispărute pentru mine. Iar eu, pe veci smuls din cuibul meu drag, ce căutam în oraşul acesta sinistru? Cum puteam eu nădăjdui să mai dau de soră-mea? Şi ce-am să pot face, ca să-mi câştig pâinea de toate zilele, când voi isprăvi banii?

Afară de asta, n-aveam nici un act. Şi iată ce era mai grav. Puteam fi arestat oricând. Cine m-ar fi scos din închisoare?

În curtea hanului, în jurul unui havuz împodobit cu flori, o mulţime de pierde-vară şedeau tolăniţi, flecăreau, fumau şi beau un rachiu lăptos. Toţi păreau fericiţi. Oamenii aceştia erau la ei acasă. Se cunoşteau, se ajutau între ei, aveau dureri şi bucurii comune. Dar eu? Ce eram eu pentru ei? Un necunoscut. Cine intră în odaia în care zace un necunoscut (de boală sau de inimă rea), ca să-l întrebe ce-l doare sau ce-ar pofti?

Instinctiv, dusei mâna la chimir, unde îmi aveam banii, singurii mei prieteni! Dar aurul e un prieten care te părăseşte, fără să-i pese, te trădează cât ai clipi din ochi, iar eu nu cunoşteam nici un mijloc prin care să-l fac să reintre în chimir.

O fiinţă precum Chira ar fi fost cu totul altceva. Ea nu m-ar fi părăsit pentru nimic în lume. Eram nedespărţiţi. Oare să fi fost cu putinţă să existe vreo altă Chiră pe lumea asta? Poate! Dar ele îşi aveau desigur Dragomirii lor. Pentru ele eu eram un simplu necunoscut, un trecător pe care-l priveşti o clipă cu curiozitate şi pe care-l uiţi tot atât de uşor.

Ca să mă mângâi, cerui un pahar cu rachiu, apoi altul. Ceasul prânzului veni. Am gustat ceva şi cerui un pahar cu vin, apoi altul. Şi cu inima grea de amărăciune mă urcai în odaia mea.

Aici, un om ca de vreo treizeci de ani, pe jumătate dezbrăcat, sta pe marginea patului. Pe masă ardea o lampă. Două scaune. Paturile, de o curăţenie îndoielnică. O oglindă afumată. Nici urmă de lavoar.

Îi dădui bună seara pe greceşte şi-mi examinai patul.

— Trebuie să-l depărtezi de perete, îmi vorbi el ca unei vechi cunoştinţe, sunt ploşniţe. Vom lăsa lampa aprinsă toată noaptea: ploşniţele, ca şi bufniţele, se tem de lumină.

— Ploşniţe? făcui eu mirat, căci într-adevăr nu văzusem în viaţa mea asemenea gângănii. Ce sunt astea, ploşniţe?

— Cum? tu nu ştii ce sunt ploşniţele? mă întrebă el uimit. Lasă, ai să afli în noaptea asta... Dar, ia spune-mi, unde ai dormit până acum de n-ai habar de ele? Eu, dimpotrivă, nu ştiu ce-i aia un pat fără ploşniţe!

— Şi fac rău ploşniţele? întrebai, înfricoşat de acest vrăjmaş.

— Oleacă, îmi răspunse el nepăsător.

Eram obosit. Voiam să mă dezbrac şi să mă culc, dar o ruşine necunoscută până atunci mă reţinu în faţa acestui străin. El înţelese, căci micşoră lumina, iar după ce mă strecurai în aşternut, se sculă şi mări flacăra.

— Parc-ai fi o fată mare! adăugă el râzând.

Această glumă îmi dădu un pic de încredere în el, şi noaptea aceea am dormit în pace, strângându-mi chimirul sub căpătâi.

A doua zi de dimineaţă nu ştiam mai mult decât în ajun ce înseamnează o pişcătură de ploşniţă, dar tovarăşul meu îmi arătă o pată de sânge pe faţa de pernă. Mă îmbrăcai vesel, fără să mă mai jenez de el.

Din curte răzbăteau frânturi de vorbe şi hohote de râs. Privii pe fereastră: în jurul fântânii, aceeaşi lume împestri-

ţată fuma din ciubuce lungi şi sorbea zgomotos din ceşti cu cafea. Curtea era stropită şi măturată. Aerul proaspăt pătrundea adânc în plămâni, o lumină aurie, misterioasă, cum numai în Orient străluceşte, învăluia lucrurile şi fiinţele.

M-am luminat pe dată. Drăcuşorul cel duios, care dormea în adâncul sufletului meu, se trezi.

— Nu vrei să luăm o cafea împreună? îl întrebai pe necunoscut.

— Ba da, cu plăcere.

Jos, trăgând din ciubuce, care fumegau ca nişte coşuri, vorbirăm multe şi de toate. El îmi destăinui amarurile lui: n-avea de lucru, nici bani şi era dator vândut. Atunci i-am destăinuit că şi eu aveam un necaz.

— Mi-am pierdut actele. Dacă m-ai ajuta să-mi procur altele, ţi-aş da o liră turcească drept mulţumire. El se înflăcără:

— Cum nu! Se poate! Cunosc un “scriitor public” care face aşa ceva, dar cere cam scump.

— Cât? întrebai voios.

— Patru lire!

— Le dau!... Şi ţie, lira făgăduită.

După un ceas, un scrib cu o barbă lungă şi albă se jura — pe ochii lui — înaintea unui funcţionar, că mă văzuse născându-mă la Stambul, în cutare an la Egirei, că mă numesc Stavru, şi că eram deci raia, supus al sultanului, “stăpânul nostru”.

Funcţionarul ascultă, zâmbind, apoi luă o pană şi acoperi o foaie întreagă cu frumoase slove arabe, semnă, puse pe bătrân să iscălească şi el, aplică sigiliul împărătesc şi-mi înmână preţiosul talisman.

— Trebuie să-i dai un bacşiş, îmi şopti martorul.

Pusei o liră pe masă.

— N-ajunge! făcu bătrânul.

Mai dădui una. De câte ori scoteam câte o liră mă duceam într-un colţ, ca să scotocesc în chimir. Când ieşii, îmi plătii şi martorul, apoi plecai cu tovarăşul meu să hoinărim prin oraş, să mâncăm şi să bem.

Seara ne întoarserăm la culcuşurile noastre, beţi şi veseli. Am adormit buştean, bătându-mi joc de ploşniţe, dar având grijă să-mi ascund chimirul sub cap.

Când m-am trezit, mă prinse mirarea văzându-mă singur în odaie. Tovarăşul meu de cameră mă părăsise, fără să-mi spuie un cuvânt. Dar nu numai el plecase, ci şi prietenul meu trădător, aurul, scumpul meu chimir. Mă trădase fără nici un pic de îndurare, se duseseră amândoi, lăsându-mă doar cu trei megedii în buzunar şi cu blestematul talisman!

Acum nu mai era cazul să plâng. Era moarte curată...

Şi azi simt, aici, deasupra stomacului, nodul, golul care mi-a pustiit pieptul în dimineaţa aceea, când doar că n-am murit.

Mă învârteam năuc, în cămaşă şi izmene, şi mă aplecam peste fereastră, fără să-mi dau seama de ce fac. Ca întotdeauna, în curte fumau aceeaşi oameni, roată în jurul fântânii, dar acum parc-ar fi fost nişte gropari care

păzeau un sicriu. Voind să cobor scara, mă azvârlii inconştient în gol! M-am ridicat pe dată, cu faţa însângerată şi simţind că mă înăbuş. La sosirea hangiului şi clienţilor săi, nu putui rosti decât un cuvânt:

— Chi...mirul!

Începură să întrebe toţi, din toate părţile. N-am putut îngăima nimic decât:

— Chimirul!

— Ei bine... ce-i cu chimirul?

— Chimirul!

Îmi turnară apă pe cap, îmi spălară faţa de sânge şi mă siliră să beau rachiu.

— Hai, spune acum! răcni hangiul, zgâlţâindu-mă de umăr.

— Chimirul!

— Să ştiţi, făcu el, că tâlharul care dormea în patul celălalt i-a şterpelit chimirul, drept mulţumire că l-a îndopat ieri toată ziua.

Cum nu mă mai astâmpăram la un loc, el mă aşeză pe un scaun. Rămăsei răstignit, cu mâinile atârnând moi de-a lungul trupului. El încercă să mă mângâie:

— Ştiu... e o nenorocire... Ţi-a furat gologanii... Dar pentru asta trebuie să te omori? Ce-ai să câştigi atunci? Câţi cereci aveai?

— Chimirul! repetam întruna.

— Ei, na-ţi-o bună! Băiatul ăsta nu mai ştie să spună altceva decât “chimirul”. Şi hangiul se urcă în odaia mea şi-mi aduse hainele.

— Hai! Îmbracă-te!

Mă lăsai moale ca un paralitic. El mă îmbrăcă din tălpi până în creştet. Apoi, căutându-mi prin buzunare, scoase actul de identitate şi banii rămaşi.

— Ia te uită!... Dar, după cât văd, nu eşti chiar atât de sărac! Ai trei megedii... Şi te chemi Stavru! Ei bine, Stavrule, cu banii ăştia nu mori de foame... Ce treabă ştii să faci?

— Chimirul...

— Eiii!... Lua-l-ar dracu de chimir! răcni el, înfuriat. Şi vârându-mi averea în buzunar, plecă, bombănind:

— Ce dracu, doar nu vei fi avut în chimir cu ce cumpăra o cămilă, că atunci n-ai fi tras la mine!

Aveam în chimir mult mai mult decât trebuia ca să cumpăr o cămilă. Aveam optzeci şi trei de lire turceşti, de aur, nouă inele cu pietre scumpe şi ceasul! Şi, bogat, cu toată această avere, trăsesem, totuşi, la hanul lui!...

Nu-i deloc adevărat că omul ar fi o creatură care înţelege rostul vieţii. Deşteptăciunea lui nu-i serveşte la mare lucru. Că are grai, nu însemnează că nu-i un prost. Dar acolo unde prostia-i întrece chiar şi inconştienţa animalelor e când e vorba să ghicească şi să simtă durerile semenilor săi.

Nu rareori ni se întâmplă să vedem pe drum câte-un bărbat cu chipul palid şi privirile rătăcite, ori câte-o femeie

plângând. Dacă am fi, în adevăr, nişte fiinţe superioare, ar trebui să oprim pe bărbatul sau pe femeia aceea şi să le oferim pe dată ajutorul nostru. Asta ar fi singura superioritate pe care aş fi dispus să i-o atribui omului asupra animalelor! În realitate însă niciodată nu facem aşa ceva...

Au trecut cincizeci de ani de la întâmplarea asta, aşa că nu-mi prea aduc aminte cum m-am sculat de pe scaun şi am ieşit în curtea hanului, nici pe unde am umblat — cu mintea rătăcită — străbătând oraşul. Dar ceea ce ştiu e că nici o mână nu s-a pus pe umărul adolescentului aceluia care, privind în gol, mergea în neştire; nici un glas, nici un chip omenesc nu s-a oprit să mă întrebe: "Ce ai?". În starea aceasta de inconştienţă mă pomenii, în dimineaţa aceea de aprilie, în păduricea care este locul de plimbare al locuitorilor Damascului — numită Baptumá.

Mă dezmeticii în urletele şi înjurăturile unui vizitiu arab, care doar că nu mă răsturnase. Mă pipăii la brâu, dar chimirul nu mai era!

Simţeam cum îmi bătea inima ca unei vrăbiuţe pe care-o ţii în mână, şi în acelaşi timp un nod parcă mi se ridica din stomac şi-mi curma răsuflarea. Mişcarea aceasta devenise un tic chinuitor. Ori de câte ori îmi duceam mâna la brâu, inima îmi săgeta de o spaimă care mă sugruma şi neîncetat simţeam nevoia de a mă încredinţa că, în adevăr, fusesem victima acestei nelegiuiri şi că nu mai aveam chimirul.

În momentele de grea cumpănă, inimile simţitoare se deprind anevoie cu gândul că nenorocirea într-adevăr s-a întâmplat şi că nu mai este nimic de făcut.

Pe lângă mine treceau tot felul de oameni: perechi de îndrăgostiţi, femei cu copii, domni burtoşi, liniştiţi şi satisfăcuţi. Mă priveau şi treceau înainte. Nu vedeau nimic. Pe când eu... Eu muream... Eram singur, menit să îndur un chin prea greu pentru vârsta, pentru inima şi pentru lipsa mea de experienţă.

Mergeam întruna. Ieşii din oraş. Câmpia siriană, cu drumurile ei gloduroase şi colibele beduinilor, îmi păru ca moartă, asemenea simţurilor mele. Nu priveam un lucru fără să-mi duc mâna la brâu şi să tresar; “Nu mai am chimirul!”... Iar în clipa aceea, parcă mă strângea cineva de gât.

Un copil de arab trecu pe lângă mine, călare pe-un măgar şi trăgând de funie o cămilă împovărată de două sarcini care se legănau. Urâciunea dihaniei acesteia, cu ochii lătăreţi, ca de şarpe, mă înfioră. Mai încolo, un beduin cu barba neagră, încâlcită, cu chipul ars de soare, se apropie în galop, opri şi mă întrebă ceva pe arăbeşte. N-am ştiut ce să-i răspund. El pieri, lăsându-mi o impresie plăcută, căci mi-a amintit frumosul chip al lui Cosma.

Curând după aceea am ajuns într-un sat sărăcăcios, în care oamenii, stând la pământ, strujeau lemne, slu-jindu-se pentru treaba asta de picioarele goale, tot atât de bine cum s-ar fi servit de mâinile sale. Femei îmbrăcate în zdrenţe negre, murdare şi cu chipurile acoperite — adevărate “sperietori” — duceau pe cap ulcioare ovale, în timp ce copiii, murdari şi slăbănogi, se jucau şi ţipau ca nişte draci. Înaintea unui cuptor, făcut din lut uscat, pe jumătate scufundat în pământ, un

bărbat scotea nişte lipii calde, care răspândeau un miros de cocă crudă.

Tocmai ieşeam din sat, când am băgat de seamă că un câine se luase după mine. Mă oprii. Se opri şi el şi ne privirăm în ochi. Era un câine cenuşiu, de mărimea lui Lupu, dar, sărmanul, n-avea nimic mândru şi independent în el. Nici liniştea conştientă a celuilalt. Îşi plecă umilit capul şi se piti de frică. Expresia ochilor lui era ştearsă, tulbure. Îmi fu milă şi-l mângâiai pe cap. Îmi linse mâna. Nu era mofturos.

M-am întors la cuptor, am cumpărat de doi metilici patru lipii şi i le dădui. Le înghiţi pe câte patru, fără să le mestece. Mai luai patru, le vârâi în buzunar şi o pornii în neştire. Câinele iar s-a luat după mine.

În faţa mea se ivi un deal nisipos, cu totul sterp şi pustiu. Am ajuns la el şi am început să-l urc, însă obosii curând şi mă aşezai alături de câine. Departe, în vale, Damascul, presărat cu cupole şi minarete care dominau nenumăratele terase, îmi apăru ca un imens cimitir, îngropat în pulberea lui albă.

Nici un zgomot nu ajungea până la mine. În urechi nu-mi răsunau decât zvâcniturile puternice ale inimii mele zdrobite. Ochii mi s-au împăienjenit. Damascul şi lumea au dispărut. Din negura trecutului îmi răsări luminoasă casa mamei mele. Traiul tihnit al vremurilor acelora atât de îndepărtate mi se strecură sub pleoapele închise. Retrăii zilele fericite de odinioară până în cele mai mici amănunte, din clipa cea mai întunecată a amintirilor mele, până la grozava noapte a omorului, până la răpirea noastră.

Şi deodată mi se înfipse în suflet gândul că nenorocirea mea şi a Chirei erau suferinţi izbăvitoare, pentru că am voit, am provocat şi am servit de unelte pentru înfăptuirea acelui omor. Dorisem moartea părintelui şi a fratelui.

Neîndoios, acesta era un păcat de moarte. Şi acum Dumnezeu ne pedepsea pe amândoi — pe ea prin robie, pe mine printr-o libertate plină de chinuri...

Deschisei ochii şi mă înspăimântai. La apus, cerul era roşu ca sângele. Nori grei, ca de sânge închegat, se târau aproape de pământ, luând întruchipările cele mai fantastice, una mai grozavă ca cealaltă.

M-am prăvălit la pământ, ascunzându-mi faţa între palme, înaintea micii peşteri lângă care poposisem. Mă rugai îndelung, cerând iertare lui Dumnezeu, tatei şi sufletului fratelui meu ucis.

Şi noaptea învălui în taina ei trupul unui adolescent pocăit, care căuta mângâiere în trista soartă a unui câine trimis de hazard.

Rugăciunile şi penitenţele uşurează sufletele credincioşilor. Avui câteva ceasuri de linişte. Însă în apropierea zorilor, în regiunile nisipoase se lăsă un frig de gheaţă. Când soarele a apărut în zare tremuram din toate încheieturile şi mi-am închipuit că trebuie să mă fi îmbolnăvit de moarte.

“Dacă voi muri, mă gândeam, după această căinţă, Dumnezeu mă va ierta şi poate nu-mi va trimite sufletul în muncile iadului!”

M-am sculat şi am luat-o înapoi. Pe drum mâncai o lipie. Pe celelalte trei le dădui câinelui care era mai flămând decât mine.

După puţin, soarele începu să mă înfierbânte în spate; în mine simţeam încolţind o pace binefăcătoare. Ajunsei în sat. Nu mi se mai păru atât de urât. Aici, câinele m-a părăsit. Asta mă duru puţin. Îl mângâiai pe cap şi m-am despărţit de el ca de-o cunoştinţă plăcută, făcută într-o călătorie scurtă.

Singur acum, mă îndreptai spre Damasc prin păduricea Baptumá, chinuit mereu de gândul chimirului meu.

În drum m-am încrucişat cu o lungă caravană de cămile, dar nu mă mai speriai de ele. Am ajuns pe aleile Baptumei puţin înainte de amiază, pe o vreme admirabilă. Forfoteala de acolo mă minună. Bărbaţi în mândre haine turceşti, femei tinere şi negrăit de frumoase — cele mai multe neavând decât partea de jos a feţei uşor acoperită de un val străveziu — treceau încoace şi încolo, pe jos şi în trăsuri. De pretutindeni zvoneau glasuri sonore, hohote de râs, amintind clinchetul paharelor de cristal lovite cu o vărguţă, convorbiri vesele.

Eram încântat de farmecul glasurilor ca şi de pitorescul costumelor. Mi-aduc aminte că era într-o vineri, duminica musulmanilor. Femeile se salutau rar, graţios şi discret, însă efuziunile sentimentale dintre bărbaţi, salamalecurile şi nesfârşitele strângeri de mână pricinuiau opriri îndelungi celor ce se plimbau pe jos. Se vorbea foarte mult turceşte. Cu toate acestea, araba domina.

M-am oprit îndelung, admirând mişunarea mulţimii. Cu încetul trecătorii şi trăsurile începură să se rărească.

Îmi urmai drumul, visător, tulburat, cu inima chinuită între dorinţa de a trăi, setea de veselie şi nenorocirea şi ruina mea. Curând rămasei singur, singur cu jalea care mă bântuia. O trăsură cu doi cai venea la trap din partea opusă. Când ajunse în dreptul meu, răsuflarea mi se tăie, inima-mi încetă să mai bată.

Da, şi azi mai cred că era dulcea şi iubita mea soră! Era Chira, aşa cum o împodobise Nazim-Efendi în corabia lui, într-un maiestru vestmânt de odaliscă, de cadână de harem, semănând portretelor atârnate pe pereţi!

M-am clătinat, am bătut din palme şi am strigat pe româneşte:

— Chira!... Chiralina!... Eu sunt!... Dragomir!...

Tânăra femeie surâse sub vălul străveziu şi-mi făcu un semn cu mâna înmănuşată, dar vizitiul pocni din bici, eunucul de pe capră mă fulgeră cu privirile şi echipajul zbură.

Am crezut că mor!... Chira era — îmi făcuse doar semnul!... Şi fără să mai aştept o clipă, începui să alerg ca un struţ în urma trăsurii, zicându-mi: “Doamne-Dumnezeule!... Abia mi-am mărturisit păcatul şi m-am căit, că îndurarea ta mi-a scos în cale pe surioara mea pierdută!”

În ciuda strădaniilor mele, trăsura se îndepărta mereu. Răsuflarea mi se tăiase şi mă temeam să nu pierd trăsura din vedere. Spre norocul meu, la ieşirea din pădurice o văzui îndreptându-se spre o bogată vilă, ale cărei porţi se deschiseră, înghiţiră echipajul şi se încuiară în urma lui.

Ţipai de bucurie. M-am repezit cu cele din urmă puteri spre poartă şi începui să lovesc cu furie, cu pumnii şi

picioarele. Pe dată se deschise o portiţă şi apăru un cavas în uniformă.

— Chira!... urlai eu, în turceşte, gâfâind. Aceea-i sora mea!... Vreau să-i vorbesc!

— Ce!... Ce vrei? mă întrebă cavasul, tot în turceşte, oprindu-mă.

— Cucoana... care a intrat cu trăsura e sora mea... Chira!

— Ce Chira, bre? Ai înnebunit?

În adevăr, înnebunisem, căci am tăbărât peste cavas, şi ţâşnind pe lângă el am răzbătut în curte. N-avui însă timp să trec mai departe. Doi inşi apărură ca din pământ, în vreme ce de la o fereastră un glas răguşit de bătrân strigă:

— Ce însemnează zgomotul acesta?... Ia să-i daţi câteva ghiaurului acela, precum şi cavasului care l-a lăsat să intre!

Fusei târât afară din ogradă, întins la pământ şi bătut cu o vână de bou, până îmi plesniră şi pantalonii şi pielea. Apoi traseră zăvoarele şi mă lăsară pe jumătate leşinat de durere.

Ăsta-i punctul culminant al calvarului meu... Aici sfârşesc tristeţile a mai mult de trei ani de copilărie chinuită... Căci, dacă Dumnezeu a fost crud cu mine şi nu a voit să mi-o redea pe Chira, o Providenţă există totuşi, şi această Providenţă mi-a trimis un prieten.

Ridicându-mi trupul zdrenţuit, de-abia avui puterea să mă târăsc de partea cealaltă a drumului şi mă lăsai la pământ, secătuit. În momentul acela, un om între patru-

zeci şi cincizeci de ani, îmbrăcat într-un costum grecesc sărăcăcios, ducând într-o mână vasul cu salep, şi în cealaltă coşul cu ceşti, se apropie de mine, îşi lăsă jos povara şi încrucişându-şi braţele pe piept, oftă din fundul plămânilor:

— Ah, sărmane copil! făcu el, în greceşte. Am văzut când te băteau, dar n-aveam nici o putere! Ce supărare le-ai făcut păgânilor acestora ca să te schingiuiască aşa?

Priveam chipul acela plin de sinceritate, barba sură şi încâlcită, ochii buni şi îndureraţi sub o frunte încreţită. Şi, turbat de durere am ţipat răzvrătit împotriva simţirilor mele:

— Du-te la dracu!... Lasă-mă în pace!

Şi izbucnii în plâns. Bunătatea lui birui:

— Pentru ce mă dai la dracu, băiatu-meu? Mi-e milă de tine şi aş vrea să te ajut, căci te văd nenorocit!

— Să mă lăsaţi în pace cu toţii, cu mila şi cu inima voastră!... Sunt sătul de voi!... Vreau să mor singur!

— Vai, nenorocitule!... Atât de tânăr şi... dezgustat de viaţă!... Dar, oricum... ia bea ceaşca asta cu salep cald!... Are să-ţi facă bine...

Am luat ceaşca cu salep fără să ştiu ce să mai cred. Ce regulă, ce înţeles trebuia să trag din scurta mea experienţă, în care atâţi oameni, care începuseră prin a se arăta buni şi generoşi, sfârşiseră prin a fi josnici şi criminali? Da, la şaisprezece ani, cunoşteam această josnicie a sufletului omenesc. Şi cu toate acestea, nu ştiam totul.

Nu ştiam, mai ales, că operele Creaţiunii sunt infinit mai complexe şi mai variate, că miile de patimi îndurate nu ne dau dreptul să scuipăm asupra întregii lumi. Dumnezeu însuşi a înţeles aceasta când, supărat pe-o omenire păcătoasă, s-a hotărât s-o pedepsească, fără s-o extermine, căci a scăpat de la pieire un patriarh drept şi familia lui. E adevărat că oamenii care au venit după potop n-au preţuit mai mult decât înaintaşii lor, însă asta n-a fost din greşeala lor. Asta însemnează că Dumnezeu (întocmai ca mine la şaisprezece ani) nu cunoştea bine lumea şi n-a prea ştiut ce face.

Din ziua în care soarta mi-a scos înainte pe Barba Iani, vânzător de salep şi suflet divin, am înţeles că omul care are norocul să întâlnească în viaţa lui pe un Barba Iani trebuie să se considere fericit. Nici eu, de când trăiesc, n-am întâlnit decât unul singur, dar el mi-a fost de-ajuns ca să-mi îndulcească întreaga viaţă şi să mă facă adesea s-o binecuvântez, să-i ridic osanale.

Căci bunătatea unui singur om este cu mult mai puternică decât răutatea miilor de oameni. Răul piere în aceeaşi clipă cu moartea celui care l-a săvârşit, binele continuă să-şi reverse strălucirea şi după dispariţia celui drept.

Întocmai ca soarele care goneşte norii şi aduce bucuria pe pământ, Barba Iani trăsni răul care-mi rodea inima şi mi-o umplu de sănătate. Nu de puţine ori împotrivirea mea îl răni, dar care inimă — oricât de zdrobită ar fi de întâmplările vieţii — poate rezista inimoasei bunătăţi?

Trebuii să mă las copleşit; şi providenţialul salepgiu cunoscu toată drama fragedei mele vieţi. Leacul său m-a tămăduit fulgerător.

— Stavrache — vorbi el, adoptând, din prudenţă, falsul meu nume — deocamdată trebuie să renunţi de-a mai căuta pe sora ta într-un chip atât de puţin înţelept. Trebuie să ştii că mai curând smulgi o căprioară din colţii tigrului decât pe o femeie închisă într-un harem. Iar dacă izbuteşti să-ţi înfrânezi această slăbiciune a inimii, restul e uşor ca bună-ziua! Tu ai trei megedii. Ei bine, banii aceştia îţi ajung ca să-ţi cumperi un ibric şi ceşti pentru salep, adică ceea ce vezi că am şi eu şi-mi îngăduie să trăiesc — de douăzeci de ani — în deplină libertate. După asta, cu ibricul într-o mână şi cu panerul în cealaltă, cu Barba Iani lângă tine, vom bate uliţele, pieţele, vom străbate locurile de petrecere şi bâlciurile, strigând voioşi: “Salep! Salep! Salep! Iată salepgiul!” Îngăduitorul pământ al Levantului se va întinde larg şi liber înaintea ta. Da, liber, căci — orice s-ar spune despre acest pământ absolut turcesc — nu este altul pe care să poţi trăi mai liber, cu o singură condiţie însă: să te faci mic, să dispari în mulţime, să nu te deosebeşti prin nimic de alţii, să fii surd şi mut... Atunci şi numai atunci te vei strecura pretutindeni, nezărit. Porţile cele zăvorâte nu se deschid când vrei să le forţezi.

Nu mai departe decât a doua zi, împovărat cu ibricul şi panerul cu ceşti, strigam, cu tărie, alături de Barba Iani: “Salep!... Salepgiul!”.

Atunci am înţeles în ce chip izbuteşti să faci să revină în chimirul tău banul, prietenul acela trădător şi fără inimă, care te părăsise. Din toate părţile ne cădeau gologani, libertatea intra în punga mea, şi seara, frânt de oboseală, gustam din fericirea omului care poate trăi, fără să aibă buzunarele pline cu aur. Fumându-ne narghilelele pe câte o terasă, mă pătrundeam tot mai mult de

bunătatea pe care o răspândea făptura lui Barba Iani. I-am fost recunoscător şi l-am iubit aşa cum iubeşti un părinte şi un prieten. Şedeam la el, lucram amândoi. Masa o luam laolaltă, ceasurile de hoinăreală le gustam împreună, astfel că am ajuns nedespărţiţi. O prietenie strânsă ne legă cu timpul, altoind mlădiţa tânără pe trunchiul arborelui copt.

Barba Iani, ca să nu-mi pară misterios, merse cu bunătatea lui până a-mi dezvălui trecutul său. Trecutul acesta nu era nici fără pată, nici fără amărăciuni.

Daskalos (învăţător) într-un orăşel din Grecia, săvârşise un păcat pasional, care-i adusese doi ani de închisoare şi pierderea titlului. La ieşirea din puşcărie trebuise să-şi părăsească oraşul şi rătăci mai mulţi ani, făcând negoţ, cunoscând toate greutăţile, legând prietenii şi sângerându-şi inima. O altă aventură amoroasă era cât pe ce să-l coste şi viaţa. Atunci trecu în Asia Mică şi trăi singuratic, în independenţă, aproape în înţelepciune.

Era un om care ştia să vorbească, precum ştia să tacă, îi plăcea să facă bine, fără să cadă în slăbiciune, şi când nu-i plăcea vreo mutră, era inutil să i-o vâri în suflet.

Cunoştea toate dialectele Orientului Apropiat, şi tot timpul liber şi-l petrecea citind, hoinărind, spălându-şi rufele. Nu mă îndemna la nimic, îmi arăta numai ceea ce era bine, folositor şi cuminte de făcut. De la el am învăţat să citesc şi să scriu greceşte. Văzându-mă atât de fidel ataşat lui, nu-mi precupeţi dragostea. La început îi ziceam “domnule”, el îmi spuse să-i zic “Barba”, adică “unchiule”.

În curând, uitând de pierderea chimirului — cu întreaga lui comoară — am devenit discipolul său, singurul lui prieten şi mângâierea bătrâneţelor lui.

Dar deocamdată mai aveam o grea încercare de trăit. O trăirăm împreună.

Dacă uitasem pierderea chimirului, nu mă puteam obişnui cu aceea a soră-mi. Mi-era drag Barba Iani, dar pe Chira o adoram. Şi cum eram încredinţat că ea trăieşte îndărătul porţilor lângă care mâncasem bătaia aceea de neuitat, demonul mă împinse să trec iar pe acolo.

Era în mijlocul verii, la vreo lună de la nenorocita plimbare la Baptumá. Dădui târcoale — fără ştirea lui Barba Iani — în mai multe rânduri, afurisitei vile, ocolind-o pe departe, pândind, spionând. Nimic. Tot felul de femei ieşeau la plimbare în trăsură. Chira pierise.

Încurajat de îndemânarea pe care o întrebuinţam, într-o seară am hotărât să fiu mai îndrăzneţ. Îmi procurai o scară şi, favorizat de o noapte întunecoasă, mă dusei s-o rezim de zidul înalt care împrejmuia curtea. Căutam cu orice preţ mijlocul să privesc înăuntrul haremului, unde ştiam că femeile umblă fără văl. Dar nu dădui decât de obloane închise. Mă încăpăţânai, făcui înconjurul zidului şi sfârşii prin a da de-o fereastră luminată. Dar asta nu era decât o cameră mare, bogat luminată şi în care nu era nimeni. Am aşteptat, cu inima zvâcnind, în capul scării, nădăjduind mereu să zăresc trecând vreo femeie.

Deodată, treapta pe care şedeam plesni şi fu cât pe ce să cad. Îngheţat de frică, mă agăţai cum putui mai bine, când o zguduitură neaşteptată mă aduse în simţuri. Scara mi-a fost smulsă, iar eu căzui în braţele unui cavas,

care, fără să scoată o vorbă, mă zdrobi sub o ploaie de pumni.

Am fost legat burduf, aşezat într-un cărucior tras de un măgar şi dus la Damasc, unde mă aruncară în arestul preventiv.

Închisorile preventive, în Turcia vremurilor acelora, erau adevărate morminte pentru supuşii otomani. Nenorocitul care intra acolo, mai ales pentru vinovăţii grave ca a mea, habar n-avea când avea să fie judecat, dacă vreun om cu vază n-ar fi alergat, sfănţuind în dreapta şi în stânga şi implorând graţia unui înalt funcţionar. Dar cea mai mare suferinţă nu era atât pierderea libertăţii, cât îngrozitoarea viaţă pe care trebuia s-o ducă acolo cel închis, mai ales când era un tânăr.

În celula mea eram o duzină. Patul comun — o lungă înşiruire de scânduri goale — ocupa trei sferturi din încăpere. Într-un colţ, un hârdău mare de lemn, cu capac, în care ne făceam nevoile, împrăştia o putoare înăbuşitoare. Păduchi de toate felurile, ploşniţe fără număr şi şobolani mişunau puzderie. Nu se obosea nimeni să-i mai ucidă: pentru asta ar fi trebuit o viaţă de om.

Faptele cele mai scârboase se petreceau în văzul tuturor. Turci, greci, armeni sau arabi nu mai păreau oameni. Abjecţia omenească era fără seamăn, aşa că n-ar putea fi comparată decât cu ea însăşi, căci singură specia umană, dintre toate făpturile pământului, poate să se degradeze până într-atât.

Şi eu căzusem tocmai în iadul acesta pământesc, în mijlocul acestor monştri... Ce pleaşcă pe ei!

Nimeni nu mi-a luat apărarea, nimeni nu m-a ocrotit, nici musulmanii, nici chiar creştinii... Mai mult, se bătură pe prada proaspătă, îşi smulseră bărbile, se însângerară. Dacă ar fi avut arme, s-ar fi ucis! Astfel, timp de o lună, cunoscui cele mai cumplite batjocuri ce se pot închipui...

Azi nu-mi pare rău de tot ce am păţit. Numai astfel am putut cunoaşte fiinţa omenească până în adâncurile ei. Dacă am rămas bun, în ciuda tuturor celor ce am văzut, celor ce am suferit, e doar pentru a putea să-mi aduc prinosul de recunoştinţă celui care a creat Bunătatea, a făcut-o rară şi a aşezat-o printre bestii — ca unică justificare a vieţii.

Mă socoteam îngropat de viu şi mă gândeam la moarte. Se povestea că unii întemniţaţi, nemaiputând îndura chinurile la care erau supuşi, se spânzuraseră de gratiile ferestrelor, cu fâşii din hainele lor, în timpul nopţii, pe când toţi ceilalţi dormeau. M-am hotărât să fac şi eu ca aceşti martiri.

Cu toate acestea, un glas lăuntric mă îmbărbăta. Ştiam că nu mai eram singur pe lume, ca mai înainte. Un om inimos, un prieten rar, se afla undeva, afară. Era sărac şi fără protectori, dar bun şi inteligent. Neîndoios că el se gândea la mine, că lucra la libertatea mea.

Judecasem bine. Într-o zi, uşa celulei se deschise, paznicul intră şi îndărătul lui se ivi Barba Iani!... Câtă nespusă fericire! Numai apariţia Chirei m-ar fi putut face atât de fericit. Însă în acelaşi timp, câtă tristeţe! Într-o lună, părul bietului om albise! M-am aruncat în braţele lui, plângând. Drept orice compătimire, în faţa acestei scene dureroase, un grec, tolănit pe pat, strigă:

— Ei, moşneguţule! E al tău băiatul? Bună bucăţică pentru un loc ca ăsta!... Ne-am înfruptat cu toţii! Tu i-ai luat caimacul?

Galben ca ceara, Barba Iani mă strânse în braţe şi-mi spuse cu glasul tremurător şi înăbuşit:

— Fii tare!... Fii tare!... Mâine vei fi scos de aici pentru a fi deportat...

— Deportat? strigai eu. Să mă despart de tine?

— E pedeapsa cea mai uşoară pe care am putut-o obţine. Greşeala ta e gravă: ai voit să intri noaptea într-un harem. De altfel, mângâie-te, eu te voi întovărăşi. Lumea-i largă, vom fi liberi şi — dacă în viitor te hotărăşti să mă asculţi — vei fi fericit pe pământul turcesc. Hai, la revedere!... Pregăteşte-te pentru mâine dimineaţă, în zori!

N-am putut dormi toată noaptea. În faptul zilei, am fost scos afară. Doi jandarmi călări, înarmaţi cu puşti şi iatagane, aşteptau la poarta închisorii, cu o căruţă. Abia atunci băgai de seamă că eram trei condamnaţi la deportare. Barba Iani era în faţă cu bagajele noastre. Căruţa fu încărcată şi convoiul porni spre Diarbekir.

O viaţă de om nu se poate istorisi, nici scrie. O viaţă de om, care a iubit lumea şi a străbătut-o, e şi mai cu neputinţă de povestit. Dar când acesta a fost un om pasionat, când el a cunoscut toate formele fericirii şi ale nenorocirii, străbătând pământul, atunci e aproape o îndrăzneală să încerci să redai o imagine vie despre ceea ce a fost viaţa lui. Mâi întâi, e o imposibilitate

pentru el însuşi; de asemeni pentru cei ce trebuie să-l asculte.

Farmecul, pitorescul, partea interesantă a vieţii unui om cu temperament puternic, zbuciumat şi, în acelaşi timp, aventuros, nu stă totdeauna în faptele izbitoare ale acestei vieţi. Frumuseţea trebuie căutată de cele mai multe ori în amănunte. Dar cine stă să asculte amănunte? Cine le poate gusta? Şi, mai ales, cine le-ar putea înţelege?

Iată pentru ce am fost totdeauna vrăjmaşul lui: Povesteşte-ne ceva din viaţa dumitale!...

Mai este o dificultate: când iubeşti, nu poţi trăi singur. Nu poţi trăi singur, nici chiar atunci când nu mai vrei să fii iubit, cum este cazul meu astăzi. Asta e adevărat cel puţin pentru pătimaşii care încă n-au încetat să trăiască din amintire, căci nu poate fi nici o amintire, fără de prezent. Poţi, mult şi bine, să vrei să mori. Eu am voit-o, de-a binelea, de mai multe ori în viaţa mea. Dar chipurile frumoase ale trecutului meu mi-au răsărit vii în minte, m-au înduioşat, au înlocuit amărăciunea prin bucurie şi m-au silit să caut mereu veşnicul balsam pe feţele oamenilor. Una din aceste măreţe figuri a fost Barba Iani.

Despre el nu pot povesti nimic, sau aproape nimic: opt ani din viaţa mea fură alipiţi de a sa... Diarbekir, Alep, Ankara, Sivar, Erzerum, sute de târguri şi de sate fură străbătute de cele două umbre ale noastre. N-am vândut numai salep. Covoare, mătăsuri, cuţitărie, balsamuri, dresuri, parfumuri, cai, câini, pisici, toate au trecut prin mâinile noastre, dar tot bietul salep era acela care ne scotea din nevoie. Când vreo afacere neizbutită ne lăsa cu buzunarele goale, dam fuga la

ibrice, la sărmanele ibrice ruginite. Şi, atunci: “Salep! Salep!... Haai la salepgii”. Ne uitam unul la altul şi ne înveseleam.

Râdeam, da, pentru că Barba Iani era un prieten de nepreţuit, dar cauza ruinei eram totdeauna eu, neasemuitul făcător de boroboaţe. Între multe alte năzbâtii, îmi amintesc de una care le-a întrecut pe toate.

Băgaserăm toţi banii în doi cai frumoşi, pe care-i cumpăraserăm dintr-un bâlci mare, la vreo cincisprezece kilometri de Ankara. Eram mulţumiţi, făcuserăm o afacere minunată. La întoarcere, pe drum — mai din mulţumire, mai din cauza oboselii — îmi veni gustul să mă opresc înaintea unei crâşme. Era noapte, Barba Iani se împotrivi:

— Lasă, măi Stavrache!... Hai să mergem acasă!... Acolo vom ciocni un păhăruţ.

— Nu, Barba Iani, eu vreau aici!... Un minut numai!... Am chef să ne cinstim norocul!

Bietul om se dădu bătut. Ne legarăm dobitoacele afară de un stâlp. Şi, cu ochii ţintă spre fereastră, cinstirăm un păhărel. Apoi mai luarăm unul. Ne prinse foamea, îmbucarăm ceva. Apoi o sticlă, apoi alta, căci Barba Iani ştia şi el doar ce-i aia trai bun!... Capetele ni se înfierbântaseră. Începurăm să cântăm greceşte:

Iar te-ai îmbătat, trăsnilă!
Iar îmi spargi paharele!
Ce animal slut mai eşti!

Dar, deodată, Barba Iani tăcu. Calm, cu ochii aţintiţi pe geamurile întunecate, el îmi zise:

— Cred şi eu Stavrache, că eşti un “animal urât”, căci animalele noastre cele frumoase ori au pierit, ori nu mai văd eu bine!

Dintr-o săritură am fost la uşă, dar nu mai putui prinde decât un tropot de galop nebun, care răsuna în noapte. Un ceas după aceea, orbecăind şi poticnindu-ne prin toate gropile, Barba Iani îmi strigă, în chip de mustrare:

— Ai vrut să... cinstim norocul!... Ei bine, umblă acum pe jos, copil afurisit şi încăpăţânat ce eşti!... Ca să-ţi treacă de necaz, hai, ia mai cântă-mi. Iar te-ai îmbătat, trăsnilă!

Ferice de cel ce-şi simte inima zvâcnind pe bunul pământ omenesc, pe glia asta de calitate superioară, care-şi transmite seva ei dătătoare de viaţă!… Vai de acela care nu ştie ce e bun!

Vreme de ani îndelungaţi, în timpul cărora viaţa mea fu una cu a lui Barba Iani, natura însăşi a avut o înfăţişare atrăgătoare, frăţească, poetică. Totul îmi părea frumos şi demn de a fi trăit. Urâciunea îşi pierdea repulsia, prostia se lovea de batjocurile noastre, şiretenia era demascată, violenţa celor tari îmi părea suportabilă. Când contactul cu cei de rând ne înăbuşea, ne adânceam în lumea gândurilor, în viaţa în care natura singură vorbeşte ochilor şi inimii.

Barba Iani era în stare să meargă o zi întreagă fără să scoată un cuvânt. Doar din câte o singură privire îmi indica ceea ce merita să fie văzut. El zicea că asta înseamnă “să iei o baie dezinfectantă“. Era foarte adevărat.

Opera mută a Creaţiunii îl purifică şi-l redă însuşi pe omul umilit de josnicii. Şi nu e om, oricât de puternic, care să poată trece prin ticăloşii, fără să se-ntineze.

Mai mult, acest neasemuit tovarăş al adolescenţei mele era un cunoscător al antichităţii şi al filozofilor ei. Toate disertaţiile lui asupra vieţii — marea lui plăcere în ceasurile de odihnă — erau împestriţate de pilde scoase din înţelepciunea grecească. El nu era un înţelept, dar cultiva liniştea conştientă a sufletului.

— “Mai curând sau mai târziu, omul inteligent ajunge să înţeleagă deşertăciunea zbuciumului sentimental, care tulbură pacea şi consumă viaţa, îmi zicea el. Ferice de cel ce ajunge să înţeleagă aceasta mai de timpuriu: cu atât mai mult se va bucura de existenţă!”

Într-o zi rece de toamnă eram pe un câmp de manevre, în apropiere de Alep. Băutura noastră caldă fu luată cu asalt de către soldaţi. Chiar ofiţerii veniră să se împărtăşească din ea; şi cum sub ibricele noastre era jăratec, rămaseră să se încălzească şi să mai vorbească. Un ofiţer superior povestea unui subaltern al său anecdota în care un general, prieten al lui Alexandru cel Mare, se declara partizan pentru pacea propusă de Darius:

— “Eu aş accepta, dacă aş fi Alexandru”, spuse cel dintâi, la care marele cuceritor îi răspunse: “Şi eu aş accepta, dacă aş fi... dacă aş fi...”

Ofiţerul turc se încurcă:

— Ah, făcu el, cum se chema ofiţerul acela al lui Alexandru?

— Parmenion! răspunse Barba Iani, care trăgea cu urechea la convorbirea lor.

— Bravo, moşule! exclamă ofiţerul. Dar de unde ştii tu asta? Când vinzi salep, nu prea te întâlneşti cu Alexandru cel Mare.

— Cum să nu? îi replică prietenul meu. Tot omul are nevoie să se încălzească, după cum vedeţi!

Aluzia aceasta cu îndoit înţeles îi plăcu ofiţerului. El binevoi să vorbească cu noi. În clipa aceea, privirea mea se încrucişă cu a lui.

— Parcă te-am mai văzut undeva. Figura ta îmi e cunoscută! îmi zise el.

— Da! îi răspunsei, înroşindu-mă. Am fost în aceeaşi trăsură cu Mustafa-bei, la Constantinopol, acum cinci ani.

— Pe Allah!... E-adevărat!... Tu eşti băiatul ce căuta pe maică-sa, care avea un ochi vătămat. Ei bine, nefericitule, trebuie să fi îndurat multe de la blestematul acela de satir!

— Multe!... De unde era să-l cunosc?

— Dar cum poţi să te încrezi aşa, în cel dintâi venit, care începe să mângâie obrajii unui copil?

Ofiţerul ne vorbi îndelung şi-mi dezvălui toate ticăloşiile făptuite de Mustafa-bei. Apoi începu să-l descoase pe Barba Iani şi fu mişcat de câte află. La despărţire ne strânse mâinile cu dragoste şi ne rugă să primim câte o liră turcească de aur.

— Să n-o luaţi drept bacşiş. Asta e ca să vă arăt că preţuiesc înţelepciunea bătrânului şi deplâng suferinţele tânărului!

Întorcându-se acasă, Barba Iani îmi spuse:

— Vezi tu, Stavrule? Pretutindeni sunt rătăciţi, dar inteligenţa înlătură barierele dintre oameni, chiar atunci când e învestmântată într-o uniformă militărească!

Între timp, Barba Iani îmbătrânea.

O boală de inimă îl făcu din an în an mai neputincios să-şi câştige pâinea de toate zilele. Oboseala îl dobora. Întristarea punea din ce în ce stăpânire pe el. Eu aveam douăzeci şi doi de ani, eram puternic, curajos, şi dezgheţat.

Câteva mici economii, pe care izbutiserăm să le agonisim, m-au decis să-l rog să se mai odihnească; iar pentru ca repausul acesta să-i priască bine, alesei, ca loc de retragere, o ţară necercetată încă de noi: Libanul.

O, frumosul şi tristul Liban! Numai gândindu-mă la anul acela petrecut acolo, inima mi se înfioară de plăcere şi sângerează în acelaşi timp!... Ghazir!... Şi tu, Dlepta!... Şi tu, Hermon!... Şi tu, Malmetein!... Şi voi cedri cu lungi braţe frăţeşti, care voiţi să cuprindeţi întreg pământul! Şi voi, rodii, care vă mulţumiţi cu trei pumni de muşchi îngrămădit în crăpătura unei stânci pentru a putea oferi călătorului rătăcit rodul vostru zemos!... Şi tu, Mediterană, care te dai, voluptoasă, mângâierilor zeului tău înflăcărat şi care-ţi desfăşori imensitatea fără de pată înaintea sărmanelor ferestre ale căsuţelor libaneze, suprapuse în faţa infinitului!... La toate şi tuturor vă zic: adio!... De astăzi nu vă voi mai revedea, dar ochii mei vor păstra de-a pururea amintirea unicei şi blândei voastre lumini... Lumina aceasta s-a mohorât în amintirea mea... Viaţa n-a voit ca bucuria să-mi fie deplină...

Dar, Doamne, unde şi când ne dăruieşte viaţa bucurii depline?

Ne-am oprit la Ghazir, un sat pitoresc, cum e aproape întreg Libanul, şi aşezat pe un platou adăpostit. Eram singurii chiriaşi ai unei femei în vârstă, şi bolnavă de artrită, Set Amra, o arabă creştină, ca mai toţi locuitorii Libanului, care trăia în singurătate.

Cu toate că eram ortodocşi şi ea catolică, fiind tot creştini, furăm bine primiţi.

Şi-acum iată încă o întâmplare, căci viaţa mea e bogată în întâmplări.

La Ghazir hotărâsem să lucrez numai eu. Barba Iani, suferind, se plimba, căutând rodii şi omorând mici şerpi. Cu Set Amra aveam lungi convorbiri când ne fumam narghilelele. Astfel aflarăm că şi ea avea o durere.

Era prea singură pe lume, şi singurătatea asta îi rodea inima. Unicul ei copil — o fată de vreo douăzeci de ani — era în Venezuela, unde plecase cu tatăl ei ca să facă avere, după cum e obiceiul locuitorilor din Liban. Dar tatăl murise de vreun an, iar după moartea lui scrisorile din America veneau tot mai rare. Selina — tânăra fată — nu era săracă. Conducea o bună afacere cu bijuterii. Cu toate acestea, inima ei nu se prea prăpădea în atenţii pentru maică-sa. O uita, şi Set Amra era nevoită să trăiască zile întregi cu pâine goală.

Ne-a fost milă de ea. Din ceasul acela, mâncarăm laolaltă. Set Amra deveni sora şi mama noastră. Ea se înfruptă cu bune bucăţele de friptură de oaie şi narghileaua i-a fost totdeauna îndopată cu tumbac. Asta era tot ce-i trebuia. Ea îi mulţumea lui Dumnezeu de-a ne fi

adus sub acoperişul ei şi i-a scris fiică-si scrisori pline de recunoştinţă duioasă. Selina răspunse mulţumind “celor doi necunoscuţi”, cu inimă frăţească.

Şi timpul trecea în fericire.

Dar câştigând din ce în ce mai puţin, economiile noastre începură să scadă văzând cu ochii. Toamna veni, şi ea aduse o răceală lui Barba Iani. Plecai la Beirut după un medic. Îngrijirile date îmbunătăţiră starea scumpului meu prieten, dar banii se mistuiră.

Iarna a fost grea pentru nişte ţinuturi ca ale Libanului. De-abia izbuteam să scot cele trebuitoare, ca să nu crăpăm de foame. Ne lipsirăm de carne. În casa noastră, de trei ori pe săptămână, nu găseai decât pâine goală. Ca să facem şi mai mare economie, nu mai aprindeam decât o singură narghilea, al cărei ciubuc trecea din mână în mână şi de la gură la gură.

O duceam greu. Totuşi, cu chiu cu vai, ieşirăm în martie, când o veste ne umplu inimile de bucurie. Selina îşi anunţă plecarea din Venezuela şi întoarcerea la căminul părintesc, peste vreo trei-patru săptămâni.

Chiote!... Îmbrăţişări nesfârşite!

— Ştiţi ceva? ne spuse într-o zi Set Amra, în taină. Stavru e băiat frumos. Desigur, Selina se va îndrăgosti de el şi atunci bunătatea voastră faţă de mine va fi răsplătită cu prisosinţă... Ei, ce zici tu, Stavrule?

Ce să zică Stavru? Nimic alta, decât că îşi pierdu capul, ca de obicei... Ba îl făcu chiar şi pe Barba Iani să şi-l piardă, şi tustrei, împreună cu Set Amra ne puserăm să jucăm o horă, ca să sărbătorim apropiata mea nuntă cu Selina, care habar n-avea de toate astea!...

Eu o luasem razna, ca un cal surd. Considerând casa drept o viitoare proprietate a mea băgai de seamă că terasa acoperişului se înmuiase, lăsând să picure în odăi apa ploilor. Deci, după obiceiul libanezilor, mă suii pe acoperiş, cu tăvălugul de piatră şi în hazul nestăpânit al vecinilor, mă încăpăţânai să alerg în lungul şi largul terasei, târând după mine greul cilindru, care-mi zdrobea călcâile şi mă trântea în nas.

Ah! afurisită de inimă, la câte prostii nu m-ai împins!

Mersei mai departe. Într-o zi, arătând lui Barba Iani buzele încă rumene şi cărnoase ale Set Amrei, care sugeau cu voluptate din ciubuc, îi zisei:

— Ei, Barba Iani!... Ce zici de buzele astea? Cine ştie? Poate că ele mai ştiu să sărute şi altceva, afară de chihlimbarul narghilelei! Şi se prea poate să jucăm la două nunţi deodată!

Da, două nunţi, înţelegi dumneata! Căci, cât despre nunta mea cu Selina, ea era sigură şi aievea, ca şi sără-cia noastră.

— Ah! Stavrache! oftă sărmanul meu prieten. Are să treacă multă apă pe gârlă până vei ajunge să cunoşti lumea!

A fost prooroc.

Selina sosi. O oacheşă cu ochi de diavol şi cu păr bogat, înaltă, voinică, neastâmpărată ca argintul viu, dar suflet de negustor şi minte depravată. Din prima zi ea ne-a umilit pe toţi. Mulţumirile ei fură scurte şi reci. Găsea că viaţa pe care o duceam era “dezgustătoare” şi n-a lipsit mult ca ea să ne învinovăţească chiar de sărăcia maică-si. Ea ne arătă dispreţul ei, închiriindu-şi o casă

aparte, venind să ne facă zilnic câte o vizită de un sfert de oră şi înmânând Set Amrei o sumă ridicolă de bani, care ne fu dată drept “despăgubire”. Gătită cu vestminte exotice şi cu bijuterii de preţ, ea se afişă ca o marfă în ochii râvnitori ai satului.

Într-o zi, o vecină alergă să ne spună că un frumos vântură-lume sosise cu trăsura de la Beirut, ca s-o viziteze pe Selina... Pe Selina, logodnica mea!

— Ah! Barba Iani, ce plină de dezamăgiri e viaţa! am hohotit eu, prăbuşindu-mă pe umărul singurului meu prieten pe care îl aveam.

— Nu ştiai asta, Stavrache? Ei bine, afl-o acum! Până una-alta, caută ibricele de salep, hai să ne strângem catrafusele şi... la drum! Să plecăm: pământul e plin de frumuseţi!

Plecarăm, lăsând-o pe biata Set Amra cu lacrimile în ochi. Şi trei luni în şir băturăm superbele meleaguri ale munţilor Libanului, adăpându-ne din izvoarele lor limpezi şi adăpând pe libanezi cu veşnicul nostru salep.

— Salep! Salep! Hai la salepgiu!

— Nu-i aşa, Stavrache, că pământul e veşnic frumos?

— Ah! Barba Iani! Câtă dreptate ai!

Pământul e frumos? Da’ de unde! Şi asta e tot o minciu-nă! Toată frumuseţea lui se răsfrânge din inimile noastre, atâta timp cât inimile acestea sunt pline de bucurii. În ziua în care bucuria îşi ia zborul, pământul nu mai e decât un cimitir.

Iar frumosul ţinut al Libanului a fost un cimitir pentru inima mea şi pentru trupul lui Barba Iani.

Într-o zi, în apropiere de Dlepta, prietenul meu a suferit un brusc şi neaşteptat atac, care îl doborî la pământ cu capul înainte.

— Barba Iani!... Aman, Barba Iani!... Ce ai? Ţi-e rău?

Nu! Lui Barba Iani nu-i mai era rău. Răul rămăsese întreg pentru mine...

El a fost viermele care mi-a ros toată viaţa mea după aceea. Nostalgia acestei prietenii pierdute, precum şi dorul de a afla — împotriva tuturor piedicilor — o iubire caldă, m-au hotărât, câţiva ani mai târziu, să mă întorc în ţara mea, să mă lipesc de-o fiinţă gingaşă şi s-o iubesc aşa cum o iubeam pe Chira, pe mama, pe Barba Iani.

Dar asta a fost, după cum vă amintiţi, povestea lui Stavru.